

PfR

P e d a g o g i k k f o r d e R i k e

www.pedagogikkfordenike.no

PfR

P e d a g o g i k k f o r d e R i k e

Skrevet av
Abderrahim Mokhtari
Rune Sødal

Utgitt av PFR og Internasjonalt Utvalg i folkehøgskolen,
i samarbeid med Læringsentreprenørene (Lent)

Tekst: Abderrahim Mokhtari & Rune Sødal
Bidragsytere: Pål Tanggaard & Eivind Nilsen
Grafisk formgiver: Anne Ma Tveito
CD tekst 2 og 3: Odd Børretzen
Foto av Odd Børretzen: Helge Jørgensen
DVD: Læringsentreprenørene (Lent)
Foto der navn ikke er gitt: Rune Sødal

Trykk: Printing AS - www.printing.no
Opplag: 200 stk

Det er tillatt å kopiere, endre og videreutvikle
materiale fra boka bare dersom det brukes
til ikke-kommersielle formål (formål uten profitt)
og navnet på opphavspersonen oppgis.

“Det som trengs nå,
er ikke først og fremst skolegang
for å lære de fattige i utviklingslandene å lese og
skrive, men omskolering av de rike i nord”

Sibusiso M. Bengu
Sørafrikansk utdanningsminister
under Nelson Mandelas regjering

“If I have a problem in my house,
it really puzzles me,
how you did get so involved in this problem?”

Fredskorpsdeltager Alex Musweo fra Zambia,
for tiden bosatt i Kirkenes

Forord

Heftet du nå holder i hånden er et resultat av at mange engasjerte mennesker både i Nord og Sør, ønsker å tenke nytt rundt den kjente Nord/Sør-problematikken. Vi vil benytte forordets tilgjengelighet til å ønske deg velkommen med på laget.

Internasjonalt Utvalg i folkehøgskolen fikk i 2005 støtte fra NORAD til å utvikle prosjektet *Pedagogikk for de Rike*. Det er resultatet av dette utviklingsarbeidet vi nå legger frem. Heftet inneholder både tekst, lyd og video.

Vi vil takke alle dem som har vært involvert i arbeidet. En stor takk til alle elevene og lærerne ved de seks folkehøgskolene som har vært med å utvikle prosjektet. Vi vil også takke alle dem som har involvert seg personlig eller yrkesmessig i arbeidet med Pedagogikk for de Rike. Spesielt takk til Styringsgruppa ved Arnfinn Nygaard, Tor Grønvik og Geir Ertzgaard og andre bidragsytere som Odd Børretzen, Annesofie Norn, Anders Elverhøy, Helge Jørgensen og Dagny Krognæs.

Innhold

FORORD	7
INNHold	8
INTRODUKSJON	10
Pedagogikk for de Rike	10
Pedagogikk for de fattige	10
Hvorfor dette heftet?	11
Målgruppen for heftet	11
Til lærere ved folkehøgskoler og videregående skoler	12
BAKGRUNN OG HENSIKT	14
Bakgrunn for PfR	14
Aktører i prosjektet	15
Hensikten med PfR	16
Målgruppen for prosjektet	16
GRUNNFILOSOFI	18
Hvorfor en slik pedagogikk?	18
Hvem er de Rike?	19
Filosofisk grunnlag	20
Om de neste tekstene	21
Teoretisk bakteppe	22
Mayaslørets dualistiske budskap	24
Litteratur relevant til PfR	29

Språkets bidrag til å legitimere det irrasjonelle	30
Filmer relevant til PfR	32
HVORDAN BRUKE HEFTET?	34
Modell for arbeid med PfR	34
Metode: Refleksjon og aktivisme	34
Teatraliske virkemidler og spill	34
Stunt:	
1. Gratulerer med å være nordmann	35
2. Rettferdig kaffe	36
3. Elever besøker elever	39
4. Stollek for fattig og rik	40
5. Fire filmer om velstand	41
6. Seminar for hele skolen	42
7. Marker kjøpefri dag	44
Test deg selv og finn ut om du er bærekraftig	46
Resultat	47
Utvikl egne stunt	48
Skjema for utvikling av egne stunt	49
TILBAKEMELDINGER SÅ LANGT	50
Intervju med fredskorpssere fra sør	51
REFLEKSJONER	54
AVSLUTNING	56
Relevante ressurser	57
VEDLEGG	
Undervisningsopplegg for folkehøgskolen	58
Lærerveiledning for videregående skoler	62

Introduksjon

Pedagogikk for de Rike (PfR)

Navnet på prosjektet har fått mye oppmerksomhet. Det er mange ulike synspunkter som kretser rundt tittelen. De kritiske innvendingene kretser ofte rundt problemstillingen; hvem er de rike? Andre innspill retter fokus mot at det er nettopp denne usikkerheten som gjør Pedagogikk for de Rike til en god arbeidstittel. Navnet evner å konfrontere, provosere og det er ofte nødvendig med oppklaringsspørsmål; det skaper interesse og nysgjerrighet. Samtidig gir navnet et løfte om at det finnes visjoner bak ideen Pedagogikk for de Rike. Vi som jobber med Nord/Sør-spørsmål oppfatter heller ikke oss selv som rike, og her oppstår en av PfRs hovedutfordringer, nemlig: hvem skal vi sammenligne oss med? Er det naturlig å sammenligne oss med dem som er over oss eller under oss økonomisk? For å kunne bidra til en mindre skjevhet mellom oss i Nord og dem i Sør, må vi heller begynne å sammenligne oss med dem som lever for mindre enn en dollar dagen enn dem som lever for mer enn en million dollar dagen.

Pedagogikk for de fattige

Paulo Freire er opphavsmann til begrepet "de undertryktes pedagogikk" og vil være en referanse for videre utvikling av modellen. På hvilken måte kan man benytte de undertryktes pedagogikk når vi ønsker å ha fokus på oss selv, de rike? Paulo Freires arbeid er ofte omtalt som frigjøringspedagogikk. Vi forsøker å utvikle et verktøy for at de rike skal frigjøres fra et undertrykkende globalt system, der vi som samfunnsborgere er undertrykkere og undertrykte på samme tid. Med dette tar vi sikte på ikke å fokusere på handlingsmønstrenes undertrykkende aspekt, men det frigjørende ved å endre våre livsmønstre. Frigjørende fra hva? Fra livsmønstre som er undertrykkende for oss selv og andre. I denne sammenheng benytter vi begrepet "falsk bevissthet". PfR vil sette fokus på det vi gjør uten å tenke oss om. Undertrykkende handlinger som vi utfører, fordi vi ikke har noen gode alternativer eller fordi alle andre gjør det. Vi ønsker å bidra til at, i første omgang unge mennesker, utvikler en bevissthet rundt solidaritetsperspektiver ved å fokusere på seg selv og sine egne handlinger.

Hvorfor dette heftet?

Dette heftet er skrevet for å sette i gang prosesser som kan motivere til et annerledes syn på Nord/Sør-problematikken. Heftet er tiltenkt to funksjoner. For det første skal heftet fungere som en innføring i faget Pedagogikk for de Rike. Dette er et fag som allerede har blitt innført ved seks norske folkehøgskoler.

For det andre vil vi åpne for nye tanker og ny bruk av PFR. Det er vårt ønske at prosjektet skal vokse og spre seg til flere folkehøgskoler, til videregående skoler og til andre arenaer. Vi ønsker at heftet skal fungere som en innføring i grunnfilosofien til PFR, i tillegg til å presentere konkrete undervisningsopplegg og aktiviteter.

Målgruppen for heftet

Målgruppen for heftet er alle med interesse for Nord/Sør-spørsmål, fra en elev til en utviklingsminister. Heftet vil forhåpentligvis kunne fungere som utgangspunkt for refleksjon og nytenkning rundt globale spørsmål. Det er vårt ønske at heftet medfører handling. Derfor har vi i heftet presentert konkrete forslag på aktiviteter og undervisningsopplegg.

Heftet er utviklet med tanke om at det skal være et nyttig ressurshefte for lærere i den videregående skole og lærere på folkehøgskoler. Lærere vil derfor finne konkrete veiledninger som forklarer hvordan oppleggene kan tas i bruk. Her må vi presisere viktigheten av at enhver lærer tilpasser oppleggene til sin elevgruppe og sitt fag.

Elever er kreative og modige mennesker, som vil kunne videreutvikle PFRs prosjekter og tankegang. Vi har derfor lagt inn en mal i heftet på s. 49 for utvikling av nye prosjekter, som lærerne og elevene sammen kan bruke for å utvikle og tilpasse prosjekter de selv ønsker.

Til lærere ved folkehøgskoler og videregående skoler

kan man raskt ta undervisningsopplegget i bruk i tråd med den nye læreplanens tanker og målsetninger.

For lærere er hverdagen preget av høyt aktivitetsnivå og spennende utfordringer i planlegging, gjennomføring og evaluering av undervisningen. Møte med elevene har hovedfokus og gode undervisningsopplegg for dem er etterlengtet. Dette heftet gir en god mulighet til å gjennomføre et spennende og lærerikt opplegg for elevene dine på en enkel måte. Idet PfR setter fokus på oss selv; våre liv og vårt forbruk, tar opplegget utgangspunkt i elevenes egen hverdag og deres valg. Dette gir gode muligheter i forhold til at undervisningsopplegget skal fange elevenes oppmerksomhet og oppleves aktuelt for dem selv.

Undervisningsopplegget er utviklet for folkehøgskolen, men siden tilpasset videregående skole. I slutten av hefte finner du en lærerveiledning til folkehøgskolen og en til videregående skole. Vi håper disse vil være til hjelp i gjennomføring av undervisningsopplegget. Lærerveiledningene vil fungere som et veiledende verktøy for lærerne og vil være et grunnlagsdokument for arbeidet ved den enkelte skole. Veiledningen inneholder både teori og praksisdimensjonen i prosjektet. PfR vil i samarbeid med de lokale lærerne/kontaktpersonene på skolene kunne fungere som rådgivende og evaluerende instans i utviklingen, gjennomføring og evaluering av planene.

I lærerveiledningene presenteres hensikt og læringsmål for opplegget. I lærerveiledningen for videregående skole vil man også finne hvilke fag, trinn og læringsmål i læreplanen som opplegget passer for. På denne måten

Bakgrunn og hensikt

Bakgrunn for PfR

Prosjektet springer ut fra et ønske om å lage et pedagogisk opplegg som tar opp i seg noe av det som kom ut av sør-evalueringen i 2003 (Evaluering av norske organisasjoners opplysningsarbeid om Nord/Sør-forhold). Evalueringsrapporten ble utarbeidet av Stiaan van der Merwe fra Sør-Afrika. Noe av det sentrale i evalueringen er tilbakemeldingen om at vi (de rike) trenger å evaluere og utforske vår måte å nærme oss Nord/Sør-problematikken på. I dette ligger implikasjoner om å se på hvilken måte våre forestillinger, fordommer, antagelser og ikke minst vår livsførsel er årsak til problemer i sør. Denne rapporten var bakgrunnen for at folkehøgskolens internasjonale utvalg søkte og fikk penger av Norad til å utvikle en Pedagogikk for de Rike.

Dette ønsker vi å ha som utgangspunkt for utvikling av en Pedagogikk for de Rike. Evalueringsrapporten kan lastes ned her: <http://rorg.no/English/index.html>.

Pedagogikk for de Rike (PfR) er et folkehøgskoleprosjekt som tar i bruk utradisjonelle metoder for å minske skillet mellom nord og sør. De tradisjonelle humanitære ordningene konsentrerer seg om tiltak som kan bedre

levevilkårene i sør, men PfR vil rette blikket mot de rike og ta utgangspunkt i folks refleksjoner over eget liv. Vi ønsker at prosjektet skal utfordre de innarbeidede tankene og handlingsmønstrene vi har uten å være bevisst på det.

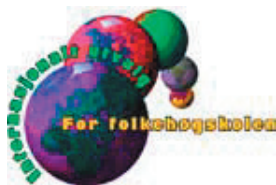
Det er særlig to grunner til at vi vil gjøre noe med livsstilen vår:

A: Vår livsstil fører ofte til meningsløshet og depresjoner hos oss selv.

B: Vår livsstil får negative konsekvenser for våre naboer i sør.

Sett på DVD og se film 1 som illustrerer punktene.

Aktører i prosjektet

Folkehøgskolens Internasjonale Utvalg har utviklet PfR som et supplement til Norads arbeid med Development Education. Hallvard Smørgrav er tilsatt som prosjektleder. Sammen med konsulentfirmaet LENT er han ansvarlig for framdriften av prosjektet.

Internasjonalt Utvalg (IU) er et rådgivende og tilretteliggende organ under Folkehøgskolerådet. Målingene til IU er å stimulere til debatt og informere om internasjonale spørsmål i folkehøgskolen, formidle ideer til undervisningsopplegg om mellommenneskelig forståelse, samarbeid og fred, og arrangere og stimulere til kursvirksomhet om internasjonale spørsmål. www.folkehogskole.no/iu

Elevene på de internasjonale linjene ved folkehøgskolene har vært de mest sentrale aktørene i utviklingen av PfR. Gjennom arbeidet sitt på skolen og i lokalsamfunnet har de satt PfR på agendaen der de bor. Lærerne ved disse linjene har også vært sentrale i prosjektet. De har mye kunnskap og erfaring, og disse ressursene har de knyttet til PfR i samarbeid med elevene.

Læringsentreprenørene (Lent) har fått i oppdrag av Internasjonalt Utvalg å utvikle PfR sammen med lærere og elever ved noen folkehøgskoler. Lent jobber etter den pedagogiske tradisjonen som kalles sosial konstruktivisme. De tar utgangspunkt i at mennesker skaper sin egen og personlige kunnskap gjennom erfaring og aktiv deltagelse.

www.lent.no

Norad er direktoratet for utviklingssamarbeid (Norwegian Agency for Development Cooperation) og ligger under Utenriksdepartementet (UD). Norad skal være Norges nytenkende fagmiljø i kampen mot fattigdom i nært samarbeid med nasjonale og internasjonale fagmiljø. Norad gir den økonomiske støtten som skal til for at PfR kan gjennomføres i praksis.

www.norad.no

RORG-samarbeidet er et nettverk av norske frivillige organisasjoner. Felles for disse organisasjonene er at de ønsker å drive opplysningsarbeid om nord-sør- og bistandsspørsmål med vekt på perspektiver fra sør.

www.rorg.no

Hensikten med PfR

Hensikten med Pedagogikk for de Rike er å skape endring gjennom deltakelse og handling. Vi vil bidra til å igangsette prosesser som gjør at vi, de rike i Norge, ser vår tilværelse i en større sammenheng. Vi håper og tror at PfR skal bli større enn seg selv. Med dette mener vi at PfR kan nå ut til mange mennesker og få konsekvenser for andre enn den primære målgruppen. I et større perspektiv vil PfRs hensikt være et bidrag til å redusere skillet/forskjellene mellom nord og sør.

Målgrupper for prosjektet

- 1: Den primære målgruppen har vært elever ved internasjonal linje ved ulike folkehøgskoler. Gjennom deres praksis som er en essensiell del av PfR vil nye grupper involveres. Dermed vil man få:
- 2: De sekundære målgruppene som har vært andre elever ved de respektive folkehøgskoler og ulike grupper i de respektive lokalsamfunn.
- 3: Veien videre vil være å implementere PfR i Videregående skoler i Norge.

AGGOD ALIVE

- Andre som trenger det mer enn oss.
- Kjøpe nødvendige ting. Som f.eks: Mat, Vaksiner
- Skolegang, studier, Bolig
- Arrangere noe slik at vi tjener mer penger. F.eks: lotteri
- Penger til rent vann
- Gi penger via til bank av barn og gamle hjem (gjør i Norge)

Argumenter:

- Vi har masse peng

Grunnfilosofi

Hvorfor en slik pedagogikk?

PfR innfører et nytt og vesentlig perspektiv i Nord/Sør problematikken: Søkelyset rettes ikke mot sør, men mot nord. Vi tror at et hvert Nord/Sør-studie bør studere subjektet (nord) like mye som objektet (sør). PfR ønsker å se på hvilke konsekvenser livsførselen vår har for oss selv og for dem i sør.

Vi har sett behovet for et pedagogisk opplegg som kan sette dette nye perspektivet ut i praksis. Da RORG-Samarbeidet gjennomførte sin Sør-evaluering, kom det nettopp fram at vi i nord trenger å evaluere og utforske vår måte å tilnærme oss Nord/Sør-problematikken på. Vi må se på hvilken måte forestillingene våre, fordommene våre og livsførselen vår er årsaker til problemer i sør. PfR er et konkret svar på denne utfordringen og har som mål å gi oss større grad av menneskeverd både i en lokal, nasjonal og internasjonal kontekst.

Hvem er de Rike?

Poeten Odd Børretzen svarer på dette spørsmålet i den vedlagte CD-en (sett på spor 1).

Om nordmannen:

Nordmann (consumeris grandote) 172/185 cm høy (f/m). Lever i kalde og nordlige strøk men trives best på øyene i middelhavet eller inne i varme shop-pingsentre. Avhengig av store mengder materielle goder og er dyr å forsørge. Forbruksvanene gjør at fedme er stadig mer utbredt samtidig som livsgrunnlaget tas fra andre. Sentrale tall: forbruker årlig 436 kg med matvarer, 46,3 kg kjøtt, 27.9 kg sukker og sjokolade samt 71.4 liter brus. Lettpåvirkelig, sluker reklamens budskap uten forbehold. Har et nært forhold til såkalte logoer- statussymbol som følger visse varer og gjør at varen har et irrasjonelt prisnivå. Ytre faktorer som hud, hår høyde og økonomi (se reklamemakt og lettpåvirke-lighet) er sentrale faktorer i valg av make. Sjelden trofast livet ut. Flere og flere enpersonsfamilier. Bruker alkohol som middel til å skape kontakt. Drikker alkohol mer og mer regelmessig hele uka og er gjerne svært beruset fredag og lørdag (merk uttrykket dritafull). Forlater i denne tilstanden ofte sin noe re-serverte og lukkede natur og beveger seg mot det andre ekstreme ytterpunkt. Ideell situasjon for dem som ønsker å lære mer om nordmannen, siden nordmannen da gjerne har en sterk trang til å formidle personlige og intime detaljer om sitt og andres liv. Urealistiske høye tanker om egen fortreffelighet og sitt kulturelle og politiske nivå, nasjonalt og internasjonalt (se fredsnasjon). Trang til å klage tross verdens beste levestandard ifølge FN. Ser på seg selv som solidariske. Ute av stand til å se sammenhengen mellom eget forbruksmøn-ster og andres menneskers nød. Se ellers amerikanisering, svenskehandel, idol og pakketurisme.

Filosofisk grunnlag

Vi betegner gjerne en som jobber med Nord/Sør-problematikk som politiker eller humanist. Vi i Pedagogikk for de Rike mener at Nord/Sør-problematikk er en essensiell og grunnleggende del av alle mennesker. Våre problemer i Nord har en ubevisst forankring i vissheten om at tusenvis av våre medmennesker dør hver eneste dag. Utfordringen blir å undersøke om min kjedsomhet i min trygge tilværelse i Nord har en sammenheng i en ubevisst visshet om denne skjeve fordelingen. Politisk analyse, verdensbanken eller de uendelige rapportene fra Forente Nasjoner, vil neppe hjelpe meg i å finne en løsning til relasjonen jeg sikter til. Derfor må jeg lete et annet sted for å undersøke dette forholdet, og man oppdager raskt at filosofien lenge har beskjeftiget seg med slike spørsmål. Pedagogikk for de Rikes teser og tanker er rent filosofiske.

Børretzen uttrykker dette forholdet bedre. Sett på CD og hør på spor 2.

*Først sover vi kanskje, i tusen år
En tusenårs-søvn uten drømmer i
Så våkner vi opp (når vi blir født)
i et skremmende hav som vi svømmer i
og kravler, våte og skremte, på land
og finner, kanskje, en gylden strand
med fuglesang og sommer-sus
men noen lander på stein og grus*

*men om det er sand eller stein på bunnen
våkner vi alle med vann i munnen*

*og om vi lever på stein eller grus
eller lever nesten på verdens topp
har vi alle bak våre tynne klær
en kropp - så myk som kropper er
og hud så tynn - så tynn som løv
og skal en, helt tilfeldig dag
bli støv
og kanskje sove, om Vårherre vil
en drømmeløs søvn en gang til*

*og om det er sand eller stein på bunnen
våkner vi alle med vann i munnen.*

Om de neste tekstene

- **Teoretisk bakteppe**

Vi forsøker å iforeta en filosofisk tilnærming til FNs tusenårsmål. Teksten er med å belyse at det ikke er noe nytt med disse målene, fordi de egentlig er selvfølgelige og at mange humanitære filosofer har omhandlet de punktene, som målene sikter til.

- **Mayaslørets dualistiske budskap**

Dette er en teoretisk tekst som problematiserer og omhandler de forskjellige perspektivene man kan benytte for å nærme seg en helhetlig forståelse av filosofien bak Pedagogikk for de Rike.

- **Språkets bidrag til å legitimere det irrasjonelle**

Dette er et litterært essay som forsøker å belyse hvordan vi; de rike, klarer å distansere oss fra den globale urettferdigheten ved hjelp av språket.

Teoretisk bakteppe

Tekst: Abderrahim Mokhtari og Eivind Nilsen

Pedagogikk for de Rikes filosofi henter sin inspirasjon fra forskjellige tenkere der deltagelse er en fellesterm for disse tenkere. Denne teoretiske tilnærmingen tar vi i bruk både som basis for våre aksjoner og samtidig vil den legitimere vår tenkning ved å vise til andre tenkeres refleksjoner over tema. Filosofien vi baserer vårt prosjekt på er med for å ta hensyn til det spente forholdet mellom teori og praksis. Vi henter filosofien frem for å bevisstgjøre oss selv på måten vi tenker på for deretter å sette den ut i praksis slik at den vil illustrere seg selv. Utviklingsøkonomen Manfred Max-Neef kategoriserer deltagelse som en av de grunnleggende menneskelige behov. Ved å ha studert menneskelige behov i forskjellige kulturer og til forskjellige tider, kunne han konkludere med at disse behovene er få og er de samme i alle kulturer og til alle tider. En annen tenker og økonom som har vært opptatt av behov er Karl Marx. Han opererer med tre behov som finnes hos alle mennesker, og dette er mat, husly og kultur. Verdt å legge merke til her er at religion, språk, menneskelig atferd etc., er innpakket i dette kulturbegrepet som er en overbygning der basisen i et samfunn er økonomi.

Når det er overflod i ett eller flere av de grunnleggende behovene skapes behov i nye former som ikke er nødvendige, og kan dermed ikke karakteriseres som grunnleggende. Disse nye behovene som vokser frem kaller Marx for luksusbehov. I ett samfunn hvor det er mange som får dekket sine luksusbehov er det andre som ikke får dekket sine grunnleggende behov. I denne motsetningen oppstår utvikling mot ulikhet. En slik slut-

ning kan videreføres til forholdet mellom nord og sør. Jo flere luksusbehov i nord, jo mindre dekning av de grunnleggende behov i sør. Dette kan problematiseres ved å hevde at prioritering er hovedgrunnen til at det er forskjeller mellom fattig og rik på et mikronivå eller mellom nord og sør på et makronivå. Dette indikerer en deterministisk forståelse og problemet lokaliseres hos de svakeste, dvs at det er de fattiges egen skyld at de er fattige. Paulo Freires pedagogikk for de undertrykte er et forsøk på å avmytifikere slike tenkemåter. Han forklarer dette ved at den undertrykte er blitt oppdratt til å akseptere undertrykkerens verdensbilde, og vil utvikle falsk bevissthet. Et spørsmål som vil gjøre seg gjeldende her er hvordan vi kan avmytifikere slike veletablerte og allmenne meninger som opptrer for oss i form av doxa eller "sannheter" eller dette "slik har det jo alltid vært"?

Filosofen Nichlas Luhmann mener at forståelse på tvers er veien å gå. Denne formen for forståelse er kun mulig gjennom deltagelse. Hans systemteori bygger på tanken om at i ethvert system skjer det utvikling på systemets egne premisser. Ulike systemer vil utvikle seg ulikt. Luhmann benytter en organisme-allegori for å forstå hva et system er: De valgene som gjøres innenfor et system er riktige kun i systemets kontekst. En slik forståelse er inspirert av fenomenologisk tenkning. Denne retningen ble grunnlagt av Edmund Husserl og en av dens hovedteser er at det ikke bare finnes en sannhet; og dette er en slags humanistisk relativisme. Dette innebærer at det er kun deltagelse på tvers eller i interaksjon som kan synkronisere utvikling mellom ulike sannheter. Noe som også kan overføres til å definere kriteriene til gode/dårlige valg. Der kan man si

at det ikke finnes verken gode eller dårlige valg. I følge Skjervheim består det eneste valget i å ta valg: "Engasjement er ikke en aktivitet eller følelse. Det vi kan velge er hva vi kan engasjere oss i eller om vi lar andre velge for oss [...] Det første som må velges er å ta valget." Vi må legge til rette for at autentiske stemmer fra Sør blir hørt og tatt på alvor.

Frantz Fanon hevder i sitt verk *Jordens fordømte* at disse stemmene har blitt hørt og vurdert i vesten, men får ingen konsekvenser. Dette lar seg gjøre, fordi de ikke utgjør noen trussel for vesten, siden deres etablerte viten er underlagt den europeiske og veletablerte viten. De undertrykte har en "stum stemme". Til tross for vestens forståelse for Sørs klagerop, blir de ikke tatt på alvor. De er blitt vestens nye "enfant im-bessile". Man har hatt en tendens til å forstå Sør med vestens egne premisser og egen forståelseshorisont. Man sitter i Nord og tenker seg hvordan det kunne ha blitt bedre i sør. Man antar at det eksisterer grunnleggende forskjeller mellom Nord og Sør uten å gjøre rede for disse forskjellene.

Edward Said er kanskje en av de første som løfter en slik problemstilling opp på et akademisk plan. I sitt studie av hvordan vesten har forstått og forstår orienten, har oksidenten hatt en tendens til å ta utgangspunkt i at det eksisterte forskjeller mellom orienten og oksidenten. Denne ide om forskjeller har vesten tatt som fundament for å beskrive dagens situasjon uten å undersøke hvorvidt dette skillet virkelig eksisterte. Dette må tas hensyn til når man skal se på skillet mellom Nord og Sør. Det at begge har forskjellige behov, er ikke nødvendigvis en indikasjon på at det finnes forskjeller mellom partene.

Ser man for eksempel på forbruk vil dette innebære forskjellige former for atferd, ut fra konteksten.

Våre moderne, vestlige samfunn blir ofte omtalt som forbrukersamfunn. Forbruk er nøye knyttet til arbeidsinntekt. Jo mer man forbruker, jo mer må man tjene. Dermed får arbeidet en forrang foran et deltakende liv. Det er blitt et mønster i den vestlige strukturen at det å jobbe med humanitære prosjekter ofte får betegnelsen hobby. Hanne Arendt skriver: "Sett ut fra «livets alvor», som består i å reprodusere livet gjennom arbeidet og to make a living, blir alle ikke-arbeidende aktiviteter til en hobby" (*Vita activa*: 129). Dette leder oss til menneskets begrensning til å yte et menneskelig arbeid i vesten. Her kommer det også tydelig frem nødvendigheten av slike prosjekter som Pedagogikk for de Rike.

Tanken bak tusenårsmålene er å senke skillet mellom Nord og Sør. Dette lar seg gjøre ved å ta hensyn til studier som er gjort rundt dette feltet, med andre ord senke Nords luksusbehov, begrense forbruk og gi rom til humanitært arbeid slik at det ikke blir til en hobbyvirksomhet. Slik vi har sett setter alle tenkerne ovenfor, deltagelse som en viktig faktor til økt forståelse og forandring av uakseptable og gjeldende forhold.

Mayaslørets dualistiske budskap

Tekst: Abderrahim Mokhtari

Pedagogikk for de Rike!! Trenger vi en slik pedagogikk? Med dette spørsmålet ønsker vi å tilnærme oss pedagogikken med en teoretisk begrunnelse. Teksten er tredelt i:

Tese - Vi er blinde

Antitese - Vi er ikke-blinde

Syntese - Vi er begge deler.

Hensikten med tredelingen er å gi en bredere forståelse for hvordan vi kan tilegne oss pedagogikken.

Tesen: Vi er blinde

Tanken bak denne delen av teksten er å utvikle en slags tese for Pedagogikk for de Rike, der man kan påstå at vi er blinde for vår egen virkelighet. Tesen tar utgangspunkt i Paulo Freires, De undertryktes pedagogikk. Freires pedagogikk er frigjørende fordi den oppfordrer individet til å gå aktivt ut og gripe fatt i friheten. Denne friheten er ikke en gitt størrelse, men noe man må ta til seg. Undertrykkelse er en fremtredende term i verkets tittel og dette skyldes undertrykkelsens natur, slik det fremheves i verket. Freire mener at undertrykkelsen er overalt; vi undertrykker samtidig som vi er undertrykt. Den andre termen i tittelen er begrepet pedagogikk. Det særegne med Freires pedagogikk er at den tar utgangspunkt i menneskers erfaringer og ikke den borgerlige pedagogikken. Skolen og utdanningssystemet har nesten gjort begrepet pedagogikk til sin terminologiske eiendom, men skolen er egentlig grunnen til at vi er undertrykte, mener Freire. Skolen er ikke et opplysningsprosjekt, fordi den tjener den borgerlige ideologien. Han går så langt at han sammenligner

lærere med funksjonærene i banksystemet, fordi ingen av dem har anledning eller myndighet til å produsere, men kun formidle den etablerte autoritetens kunnskap. Derfor lager han en ny pedagogikk som tar hensyn til de undertryktes verden. Dette gjør han ved å reise rundt i Latin Amerika og gjør feltarbeid.

Ved å hente inspirasjon fra Freire vil vi kunne utvikle en pedagogikk for oss selv; en pedagogikk for de rike. Vi, de rike, er også undertrykte, fordi vi er underlagt ulike samfunnsstrukturer som reklame og markedsføring og er et offer for forbrukshysteriet som vi ikke klarer å løsrive oss fra. På lik linje med de undertrykte Freire møter i sitt feltarbeid, er vi fremmedgjort for den virkeligheten vi lever i. Norske sosiologer og sosialantropologer har gjort slike studier i Norge og konkluderer med at vi ikke klarer å søke vår egen lykke. Thomas Hylland Eriksen hevder i Øyeblikkets tyranni (2001) at tidsklemma i vår tid har ført til at vi ikke fordøyer hendelsene i vår hverdag, men stabler dem, noe han kaller for stableteorien. Teorien går ut på at vi forholder oss til ulike prosjekter på samme tid, uten å være i stand til å sette oss ned og jobbe kun med et prosjekt. Dette vil føre til at vi ikke virkelig vet hva vi holder på med. Vi er med andre ord fremmedgjorte ovenfor vår egen virkelighet. Tidsklemma har etablert seg i vår bevissthet. Har vi egentlig så dårlig tid slik vi gjerne vil tro? Vi jobber betydelig mye mindre enn våre fedre og forfedre, men vi fortsetter å påstå at vi har dårlig tid. Den norske sosiologen Ivar Frønes illustrerer tidsklemma slik: "Vi gikk på ski når det var snø. Var det ikke snø, lot vi skia stå. I dag pakker vi familien sammen i bilen og kjører fire timer for å gå

på ski, det er ikke rart vi får dårlig tid.” Det er våre nye behov som er et resultat av velstanden som forårsaker disse behovene.

Hvordan kan vi utvikle en pedagogikk for de rike? Med utgangspunkt i Freires påstand ”Vi må finne handlingsstrategier som kan løse vårt foreliggende problem og føre oss ut av grensesituasjonen” kan vi konkludere med at vi må utenfor oss selv for å virkelig kunne se oss selv. Dette kjenner vi igjen fra Thomas Kuhns klassiske verk *De vitenskapelige revolusjoners struktur* (1996). Kuhn opererer med begrepet paradigme som kan defineres med en tids sett av tanker. I enhver sivilisasjon har vi et sett med regler, normer, væremåter og handlemønstre. Vi tror på dem, men de trenger ikke å være sanne. Vi lever med andre ord i blinde til vi får en vitenskapelig revolusjon og får dermed et nytt sett med tanker, noe Kuhn betegner som paradigmeskifte. Folk som er i grensetilstanden, det vil si i den tilstanden mellom to paradigmer, ser ting tydeligere enn de som er i det tidligere paradigmet. Et eksempel som kan illustrere en grensetilstand er synet på jordas natur før og etter 1490-årene, da en vitenskapelig revolusjon medførte at menneskene forandret syn på jordas utforming. De menneskene som opplevde begge verdensanskuelser kan sies å ha befunnet seg i en slik grensetilstand. Det er dette Freire sikter til i sitt sitat ovenfor. Vi må ut av oss selv for virkelig å kunne se vår egen virkelighet. På samme måte må vi utenfor oss selv for å kunne se den urettferdigheten vi påfører oss selv og andre.

I tillegg til frigjøring mener Freire at pedagogikken skal avsløre og avdekke myter og fortellinger som hindrer oss i å se de sosiale forholdene som de virkelig er. En myte er en fortelling som får maktforhold til å fremstå

som naturlige og uten alternativer. Kastesystemet i Sørøst-Asia og myten om å eie mest mulig i Norge er typiske eksempler. Men hvorfor har vi slike myter? Jo, de har en terapeutisk og fortrøstende rolle i våre liv. Vi skylder enten på naturlovene eller dette ”slik har det jo alltid vært”. Kastesystemet blir forklart med naturlovene i visse samfunn, på lik linje med at shopping kurerer depresjoner i Norge. Vi må frigjøre oss selv fra våre myter og her ligger utfordringen til Pedagogikk for de Rike.

Pause mellom tesen og antitesen? Sett på CD og hør på spor 3. Børretzen leser teksten sin, *Skipet*:

Den kulturen vi kan sies å være en del av, kan kanskje sammenlignes med et passasjerskip på havet. Dette skipet har for eksempel seilt ut fra Kristiansand og skal til for eksempel New York.

Etter noen dager oppdager kapteinen at de har lagt seg på en feil kurs. Han melder derfor over skipets høytaleranlegg: ”This is your Captain. Jeg beklager å måtte opplyse at på grunn av en menneskelig svikt ligger vi nå på en gal kurs. Skipet seiler ikke mot New York, men mot Syd-Georgia”.

Passasjerene, det vil si vi, sitter til bords på dette tidspunkt og spiser en firerretters middag med viner av god kvalitet. Og kapteinen fortsetter ”imidlertid”, sier han, ”har vi redusert skipets fart”. Vi fortsetter mot Syd-Georgia hvor vi ikke har noe å gjøre – men som sagt, med redusert fart. ”Ja vel”, tenker vi, passasjerene, ” redusert fart... da er det jo ikke så farlig”, tenker vi, og fortsetter å spise.

Antitesen: Vi er ikke blinde

Vi ønsker nå å presentere en antitese til den teksten ovenfor. Freire og andre tenkere som Pedagogikk for de Rikes ideologi kan relateres til, mener at vi er fremmedgjorte for den virkeligheten vi lever i og ikke er i stand til å tyde virkeligheten slik den egentlig er. Målet med antitesen er å motsi den forrige med den forhåpning å berike vår Pedagogikk for de Rike. Jeg vil ta utgangspunkt i noe poeten Odd Børretzen sa i forbindelse med et arrangement han var invitert til i regi av Pedagogikk for de Rike: Vi sitter i et skip som er på vei til New York, men så sier kapteinen at skipet har endret kurs og går nå i retning Sør-Georgia. Det var ikke der vi hadde tenkt oss, men det er likevel der vi er på vei. Mannskapet kan ikke gjøre noe, men vi blir fortalt at vår ferd mot Sør-Georgia skjer med redusert fart.

Antitesen vil altså bli at vi ikke er blinde eller døve og vi vet meget godt hvordan det ligger an med både oss og de fattige. Men vi gidder ikke å bry oss. Vi blir verken lurt av reklamen eller higen etter status. Vi kjenner jo til ideologiene og vi gjennomskuer dem, allikevel fortsetter vi med vårt forbruk. Vi er med andre ord blitt kyniske. I verket *Critique of cynical reason* (1987) tar Peter Sloterdijk utgangspunkt i begrepet kynisme (uttales kinisme) som stammer fra det greske ordet kynos og oversettes til norsk med hund. Kynikerne var en filosofisk retning i det gamle Hellas og ble utviklet av Diogenes. Kynikerne representerte en slags protest mot at byen deres, Athen var stengt for utenforstående og bygget på hierarkiske prinsipper. De var praktikere og ingen tenkere og skapte provokasjoner av det folk tok for gitt. Den nye kynismen (uttales kynisme) Peter Sloterdijk kritiserer, er derimot en opplyst falsk bevissthet. Vi har det alt for

behagelig til å kunne være i stand til å handle. Vi har det alt for bra med vår virkelighet til å ønske å forandre den. Den store misforståelsen er å tro at folk sover. De vet hva som skjer, men er for redde til å snu. I følge Peter Sloterdijk er utveien at den antikke kynismen skal redde oss fra den moderne kynismen. Derfor bør Pedagogikk for de Rike verken bli et prosjekt som oppfordrer til nøkternhet eller aller minst et moraliserende prosjekt. Vi vet hvordan virkeligheten er og vi er ikke blinde for den. Men vi har det bra med tilværelsen vår og her oppstår den moderne kynismen. Vi må kunne leve med oss selv, ellers vil konsekvensen bli et Holocaust. I *Moderniteten og Holocaust* (1997) mener Zygmunt Bauman at det vi tror er rasjonelt er egentlig irrasjonelt, fordi moderniteten er irrasjonell. Bauman slapp unna Holocaust i ung alder og mener at til tross for dets grusomheter så var det et rasjonelt etnisk rensende system. Vi ser på vår egen modernitet som rasjonell, til tross for at den er irrasjonell, og skjuler grusomhetene med rasjonelle påstander. Det irrasjonelle aspektet ved moderniteten kan tydes i vår stumhet når vi blir konfrontert med urettferdigheten vi passivt er med å opprettholde. (jfr. I forsamlingene til Pedagogikk for de Rike ble det utført et skuespill som kan illustrere dette. Publikum satt tause og passive mens de var vitne til en urettferdig fordeling av mat til to forsøkspersoner, fordi de hadde det bra der de satt).

Syntese: Vi er både blinde og ikke blinde

I denne teksten tenker jeg å lage en syntese av de foregående tekstene. Sammenfatningen vil altså bli at vi både er blinde og ikke-blinde. Vi er blinde i den forstand at vi er blinde for hverandres virkeligheter. Vi er bundet til et sosialt mønster som gjør det vanskelig for oss å se

virkeligheten slik den er, noe den tyske filosofen Schopenhauer kalte for maya slør. I sitt hovedverk *Verden som vilje og forestilling*, mener han at vi har et slør for øynene som forhindrer det klare utsyn til tingene. Vi må rive av oss sløret for øynene for å kunne gjøre noe. Dette sløret kan ha forskjellige farger og ta ulike former. Et aktuelt verk for vår pedagogikk er Edward Saids verk *Orientalismen: vestlige oppfatninger om Orienten* (1994); det første verk som løfter bindet fra vestens borgere. Dette kan påstås, fordi Edward Said kanskje er en av de første som løfter en slik problemstilling opp på et akademisk plan. I hans studie av hvordan vesten har forstått og forstår orienten, har oksidenten (vesten) hatt en tendens til å ta utgangspunkt i at det eksisterer forskjeller mellom orienten og oksidenten. Denne ide om forskjeller har vesten hatt som fundament for å beskrive dagens situasjon uten å undersøke om hvorvidt dette skillet virkelig eksisterer. I tillegg til dette eksisterer orienten kun som et ferieparadis i vestens øyne, og blir dermed redusert til noe mindre viktig enn vesten. Med *Orientalismen* satte Edward Said oksidentens urettferdighet mot orienten på dagsorden. Dette førte til at en del myter om orientalismen ble avdekket og vestens bind for øynene ble fjernet eller delvis fjernet. Edward Said er veldig inspirert av den franske filosofen Michel Foucault i sin analyse. Foucault mener at i enhver etablert kunnskap bør subjektet studeres like mye som objektet for å få den beste forståelsen. Det er dette Said mener når det gjelder oksidentens forståelse av orienten, der den førstnevnte sitter og studerer hvordan de andre er. Dermed får vi en falsk kunnskap som resulterer i *Orientalisme*. I vårt tilfelle vil Nord/Sør informasjon være den etablerte kunnskapen. Derfor må både Sør og Nord studeres hver for seg for å unngå en

falsk kunnskap. Pedagogikk for de Rike vil derfor være det supplementet i Nord/Sør-informasjonen som retter fokus og studerer menneskene i Nord. Gjennom å granske oss selv, vil vi utvikle et klarere blikk for den andres forskjellighet.

Vår pedagogikk vil også være en avsløringspedagogikk ved å basere seg på slike tenkere samtidig som den vil finne nye mekanismer å avdekke, siden den henter sin empiri fra lokale samfunn.

Den andre komponenten i vår syntese er at vi ikke er blinde. Vi vet at shopping ikke er noen kur for depresjon, men vi fortsetter å gjøre det. Men tillater oss allikevel å jobbe umenneskelig mye for å få det til, fordi forbruk er nøye knyttet til arbeidsinntekt. Jo mer man forbruker, jo mer må man tjene. Dermed får arbeidet en forrang foran et deltagende liv. Det er blitt et mønster i den vestlige strukturen at å jobbe med humanitære prosjekter ofte får betegnelsen hobby. I *Vita activa* hevder Hanne Arendt: "Sett ut fra «livets alvor», som består i å reproducere livet gjennom arbeidet og to make a living, blir alle ikke-arbeidende aktiviteter til en hobby" (1996: 129). Dette leder oss til menneskets begrensning til å yte et menneskelig arbeid i vesten. Her kommer det også tydelig frem nødvendigheten av slike prosjekter (pedagogikk for de rike). Arendt er av samme oppfatning som Bauman når det gjelder menneskets urett mot seg selv. Vi har ofret våre virkelig menneskelige behov som er å leve et deltagende liv til vårt forbruk. Hun går så langt som å mene at vi eksisterer først når vi er deltagende med andre mennesker, herav tittelen på verket *Vita activa*; det virksomme liv.

Litteratur relatert til PfR:

Arendt, Hannah 1996: Vita activa: det virksomme liv.

Overs. Christian Janss. Pax

Barthes, Roland 1999: Mytologier. Overs. Einar Eggen.

Gyldendal

Bauman, Zygmunt 1997: Moderniteten og Holocaust.

Overs. Mette Nygård. Vidarforlag

Eriksen, Thomas Hylland 2001: Øyeblikkets tyranni.

Aschehoug

Fanon, Frantz 1991: Jordens fordømte. Overs. Axel

Amlie. Pax

Foucault, Michel 1991: Galskapens historie i opplysnings tidsalder. Overs. Fredrik Engelstad og Erik Falkum

Freire, Paulo 1999: De undertryktes pedagogikk. Overs.

Sissel Lie. Gyldendal

Galtung, Johan & Arne Næss 1955: Gandhis politiske etikk. Grundt Tanum Forlag

Hardt, Michael & Negri, Antonio 2003: Imperiet. Overs.

Karsten Wind Meyhoff. Informations Forlag

Kuhn, Thomas 1996: Vitenskapelige revolusjoners struktur. Spartacus

Said, Edward 1994: Orientalismen: vestlige oppfatninger om Orienten. Overs. Anne Aabakken. Cappelen

Skjervheim, Hans 2001: Deltakar og tilskodar. Universitetsforlaget

Borgzinner, Leonard 1988: Anarki og adel: elementer til en kulturrevolusjon. Futurum

Morgenstierne, Syphilia 2000: Elsk deg rik. Fritt og vilt

Språkets bidrag til å legitimere det irrasjonelle

Tekst: Abderrahim Mokhtari

Reality: Noen deltagere er på en norsk søppelfylling med et kamerateam og skaper dagens kultur. (Se norsk TV-industri)

Realitet: Små barn lever av skrot de finner i en av de største søppelfyllingene i Nicaragua og er med å skape den skjulte virkelighet. (Se for eksempel Metal y vidrio. En dokumentarfilm som handler om en ung gutts hverdag i søppelfyllingen La Chueca i Nicaragua)

Sammenligning er en enkel metode å bruke, og den kan få oss til å se likheter og forskjeller overalt. Derfor vil jeg ikke sammenligne våre norske kulturskapere med noen små barn i et fjernt land. Da må jeg ty til en annen metode for å kunne forstå de reelle faktaene ovenfor. Språklæren er en mulighet for å tilegne meg en forståelse som kanskje vil bidra til å minske min forvirring. Jeg vil påstå at det er akkurat språket som opprettholder den enorme ulikheten mellom disse to realitetene ovenfor. Det er måten vi anvender språket på, som bidrar til dette. Når det gjelder ulikhet, kan vi ta en kikk på et annet språklig bidrag til å legitimere den menneskelige irrasjonaliteten. Når jeg har gjort meg fortjent til en ferie til Sharm- El Sheik og sitter der med min parasolldrink foran hotellet med utsikt mot stranden, så bruker jeg termen "en tur til syden" om reisemålet mitt. En halvtimes spasertur bak disse flotte hotellene, befinner jeg meg i en av de største søppelfyllingene i Egypt. Men da er jeg ikke lenger i "Syden", og jeg befinner meg plutselig i "Sør", fordi her blir jeg berørt og vil hjelpe de små barna, bli fadder eller hva som helst for

å komme unna ubehaget inn i meg. Etter å ha gjort det, befinner jeg meg igjen på hotellet med en parasolldrink, tilbake i "Syden". Det som får meg til å komme vekk fra ubehaget, er at jeg skaper et språklig skille mellom disse to tilstandene. Jeg befinner meg på samme plass, men det er språket som forflytter seg.

Denne irrasjonelle vekslingen mellom "Syden" og "Sør" eller "Reality" og "Realitet" er pakket omhyggelig inn i et språk som manifesterer seg i en logisk diskurs. Om jeg bruker termen "Sør" eller "Syd", kommer an på hvilken sammenheng jeg befinner meg i. Når jeg snakker om de fine hotellene og parasolldrinkene, bruker jeg termen "Syden", men idet jeg diskuterer søppelfyllingene benytter jeg meg av termen "Sør". Språket hjelper oss ikke til bare å forstå, formidle og uttrykke, men også til å kategorisere disse forståelsene. Den samme kategoriseringsmekanismen anvendes i forhold til begrepet "søppel". Jeg benytter meg av "realitet" begrepet etter å ha sett Metal y Vidrio (Metall og glass), og "reality" når jeg vil underholdes med søppelprogrammet på norsk TV. Innholdet er akkurat det samme i begge tilfellene, men de skiller seg likevel fra hverandre når jeg anvender dem i ulike diskurser. Ordenes betydning er allerede fiksert. De betyr ingen ting, men får kun lov til å betegne. Betegne hva? En irrasjonell verden som blir rasjonell ved hjelp av språket.

Reality fremfor realitet, syden fremfor sør eller omvendt. Synonymer som omformer diskursens innhold. Hvis jeg bruker reality (virkelighetsfjernt) og syden (virkelighetsfukt), assosierer mottakeren begrepene med noe trivielt.

Mens sør og realitet blir konnotert med noe utrivelig og ubehagelig. Og hva gjør man med ubehageligheter? Jo; man undertrykker og skjuler ubehaget eller det som vekker ubehag i oss. Derfor blir termene sør og realitet skjøvet vekk og henvises til en lukket diskurs, nemlig bistandens eller utviklingshjelpens diskurs. Ved bruk av språket finner vi strategier for å døyve vår dårlige samvittighet. Jeg klarer å skille mellom to ulike, men samtidige tilstander ved hjelp av språket. Dermed bruker jeg språket for å opprettholde irrasjonaliteten. Jeg deler språklig en og samme verden i to: Den trygge verdenen foran hotellet med utsikt mot havet som jeg kaller for syden, og den uhyggelige og reelle søppelfyllinga der barn har etablert seg en arbeidspraksis, som jeg kaller for sør. Språket hjelper meg å skille mellom disse tilstandene slik at jeg kan nyte min parasolldrink. For å kunne overleve med den irrasjonelle realiteten, skaper vi vår egen reality. For å unnslipe ubehaget kategoriserer vi termene og plasserer dem i den passende diskursen. Dette skaper et schizofrent bilde av virkeligheten. Hva kan vi gjøre for å unngå dette? Vi må konfrontere ubehaget og slutte med å rettfærdiggjøre irrasjonaliteten (søppelfylling i Nicaragua) ved å rasjonalisere den (søppelfylling i Norge). Vi ufarliggjør eksistensen av søppelfyllinger der barn virkelig lever ved å skape lignende situasjoner. Vår søppelfylling rasjonaliseres, fordi den er fragmentert; den deles opp og rettfærdiggjøres ved hjelp av rasjonelle og logiske regler.

Vi må løsrive oss fra språkets herredømme og være bevisste på dets undertrykkende side. De refleksjonene jeg har gjort meg ovenfor, skapte jeg ved å granske meg selv; mennesket med parasolldrinken. Jeg måtte ha fokus på meg selv for å bli bevisst mitt undertryk-

kende forhold til det irrasjonelle. Vi må ut av oss selv og våre internaliserte opplagtheter for å problematisere disse igjen. En arena for en slik selvgransking kan være det nylig oppstartede prosjektet Pedagogikk for de rike. En pedagogikk som retter fokus mot oss, de rike. Bevisstgjøring, avmytifikering og frigjøring er sentrale begreper i denne pedagogikken. Pedagogikk for de Rike vil i denne sammenhengen være å sette fokus på meg selv der jeg sitter i mitt trygge hjem og ser på søppelreality, eller når jeg sitter foran hotellet med min parasolldrink. For deretter å se på om min bevisstgjøring av mitt bedrag vil ha konsekvenser for de som befinner seg i søppelrealiteten eller de som er skjult bak den fine hotellfasaden. En pedagogikk som oppfordrer oss selv til å se på oss selv før vi kan komme med forslag til hvordan fattige kan komme ut av sine søppelfyllinger. Med andre ord må jeg granske meg selv med min parasolldrink foran hotellet, og jeg må granske hvordan jeg språklig klarer å skille mellom to uadskillelige verdener før jeg kan komme med forslag til hvordan de bak hotellet kan komme seg ut av sin elendighet.

Pedagogikk for de Rike vil være en arena for å hjelpe meg med å avsløre min undertrykkende side ved meg som rik, for deretter å se om mine holdnings- og handlingsendringer vil få konsekvenser for mine søsken i Sør.

Filmer relatert til PfR:

Brazil 1985. reg. Terry Gilliam. Manus: Michael Palin & Terry Gilliam. Land: England

Brazil er en fantastisk beskrivelse av hvordan våre behov skapes, og hvordan disse behovene skaper nye behov. En kjede som fortsetter i det uendelige, og det man ender med er en total fremmedgjøring til fordel for behov som styrer mennesket.

Etegildet 1973. reg. & manus: Marco Ferreri. Land: Frankrike

Man snakker gjerne om fattigdomsgrense, men aldri om grådighetsgrense. Hvor går grensene til vår grådighet? Denne dystre og realistiske, altfor realistiske filmen undersøker grådighetsgrensene. Filmen handler om fire vestlige og velstående menn som bestemmer seg for et kollektivt selvmord ved å spise seg i hjel. Menyen består av de mest utsøkte rettene som er å finne i det franske og gourmet kjøkkenet. Ferreris film er lagd i en sterk politisk tid i Frankrike, og man vil fort kontekstualisere den til den tidsånden den er lagd i. Filmen er egentlig like aktuell i dag som den var for 33 år siden. 1.2 milliarder mennesker sulter daglig, mens vi fråtser i kokebøker. Den grådigheten *Etegildet* skildrer har vi dagens borgere overgått, fordi vi ikke nøyer oss med å bare fråtse i mat, men til og med i kokebøker. En stemme fra oven spurte en gang om hva man skrev for de sultne massene. "Kokebøker" var svaret fra en stemme fra jorden.

Hvis du vet hvem som har
fått oss nordmenn til å velge
å ikke være bærekraftige..

Kontakt snarest:
www.pedagogikkforderike.no

Du kan ikke løse problemet med samme slags
tenkning som skapte problemet

Einstein

Hvordan bruke heftet?

Modell for arbeid med PFR

PFR er nå inne i sin andre og mer ekspansive fase. Fra å være et prosjekt på seks folkehøgskoler, er nå målgruppen alle folkehøgskoler, videregående skoler og alle miljøer i Norge som jobber med Nord/Sør-spørsmål. Fra å ha et generelt fokus, ønsker vi nå å tematisere i større grad og samtidig arbeide frem reelle handlingsalternativer for oss de rike. Våre tematiske forslag er:

- Grådighetsgrense framfor fattigdomsgrense
- Fattigdomsproduksjon framfor fattigdomsreduksjon
- Bærekraftig utvikling

Metode: Refleksjon og aktivisme

Pedagogikk for de Rike henter sin metodikk fra Paulo Freires De undertryktes pedagogikk, slik vi nevnte tidligere. Freire vier et helt kapittel til det spente forholdet mellom teori og praksis, og dette vil også være synlig i dette arbeidet. I de seks skolene som var et vertskap for PFRs utvikling, ble først teorien nøye presentert for deretter å danne grunnlag for en aksjon. Dette bidro til å opprettholde teorien i praksis og praksisen i teori. Her vil vi presentere noen av de aksjonene som ble gjort i skoleåret 2005 (Sett på DVD Parkteateret, film 3).

Teatraliske virkemidler og spill

Bruk kreative teatraliske metoder for å sette i gang bevisstheten hos folk i nærmiljøet.

Augusto Boal har mange ulike eksempler på bruk av teater til å skape bevisstgjøring. Boal er mannen bak ”De undertryktes teater” som er inspirert av Freires ”De undertryktes pedagogikk”.

Eksempler fra hans teater:

1. Foto-øvelse. Deltakerne skal ved hjelp av seg selv (individ eller gruppe) lage et foto av en situasjon.
2. Forumteater. Deltakerne kan gå ”inn” eller ”ut” av teaterstykket mens det foregår for å påvirke innhold og retning.
3. Skjult teater. Et ferdig regissert teaterstykke med noen få skuespillere som vet at det er et teater, mens personene som befinner seg på teaterarenaen (for eksempel en buss, kafé eller lignende) ikke vet at det er teater.

Gratulerer med å være nordmann!

Stuntet går ut på at elever går ut i folkemengder med et brett champagneglass med brus i og gratulerer forbigående med at de er norske/bor i Norge/født i Norge. Etter dette inngår de en samtale om det å bo i Norge og om hva PfR er og ønsker.

Hensikt: Bevisstgjøre folk på hvor heldige vi er som bor i Norge og hjelpe dem til å sette pris på det. Målet er også å opplyse dem om PfR og bevisstgjøre dem på vår egen livsstil og forbruk, og konsekvensene av dette.

Tidsramme: ca 1-1 ½ time

Antall deltakere: Så mange elevene klarer å få kontakt med.

Hjelpemidler: Plastglass, champagnebrus, etiketter, løpesedler, serveringsbrett og litt finere klær til elevene.

Sted: der hvor folkemengden er.

Forarbeid: Avtal tillatelse til å ha stand i god tid før selve stuntet. Innformer media i god tid hvis dere ønsker å ha dem med. Hvis man skal ha med andre, er det nødvendig å sette av god tid før stuntet til å informere de andre hva som skal skje og hvordan det skal skje. Gjerne en liten generalprøve.

Gjennomføring: To og to går sammen (litt penere kledd enn vanlig) med et brett med champagneglass med brus i og en etikett på. Den ene holder brettet mens den andre tar et glass og henvender seg mot en fremmed på gaten/stedet og sier; "Hei. Jeg ville bare gratulere deg med at du er norsk/bor i Norge/er født i Norge!" Deretter overrekkes champagneglasset. Så er det bare å starte en samtale om PfR og svare på de spørsmål den fremmede måtte ha. Den som holder brettet og den som deler ut glass kan bytte på slik at det ikke blir så ensformige.

Gå opprydningsrunde etter stuntet, slik at de som har gitt tillatelse til å stå der får et positivt inntrykk av oss. På denne måten er det lettere å få et "ja" til å gjøre noe tilsvarende en gang til.

Forslag til refleksjonsspørsmål:

Hva tror du selv var hensikten med dette stuntet?

Hvilke tanker har du i etterkant av stuntet?

Hva legger du i at vi er heldige som bor i Norge?

Ser du noen ulemper med å bo i Norge?

Hva ville du endret på dersom du var statsminister for en dag?

Hva tror du hensikten er med at man skal ha på seg litt penere klær enn vanlig i stuntet?

Hva ville du selv tenkt i etterkant av dette dersom du var en av menneskene dere møtte?

I hvilken grad er dette en effektiv metode å skape bevissthet på?

Lent har gjennomført stuntet. Sett på dvd og se film 2.

Rettferdig kaffe

Stuntet går ut på å observere folk som plukker opp vanlig kaffe, for deretter å spørre dem om de vil bytte til rettferdig kaffe mot at elevene betaler mellomlegget. Rettferdig kaffe er noe dyrere enn vanlig kaffe, men sikrer at bonden i Sør sitter igjen med betydelig større fortjeneste.

Hensikt: Bevisstgjøre folk på rettferdig handel, og hvor lett det egentlig er å handle riktig. Dette kan kalles konkret folkeopplysning hvor holdningsendring vil medføre direkte utslag for bonden i Sør.

Tidsramme: ca 1-1 ½ time

Antall deltakere: Så mange elevene klarer å få kontakt med.

Hjelpemidler: ca 100 kr i kronestykker

Sted: Matbutikker hvor de har rettferdig kaffe.

Forarbeid: Veksl så du har mange kronestykker med deg, som du kan dele ut til kundene.

Gjennomføring:

Elevene drar til den nærmeste matbutikken. De er utstyrt med kronestykker. Elevene stiller seg ved siden av varer som er merket med rettferdig handel på f. eks.

ved kaffehyllene. Når en kunde tar opp en "vanlig" pose med kaffe, spør elevene kunden om vedkommende heller vil kjøpe en rettferdig kaffe og at eleven betaler mellomlegget, siden rettferdig er noen kroner dyrere.

Alternative måter å gjennomføre på:

Elevene kan forhøre seg med butikkansatte om de har flere varer som er rettferdige og gjøre stuntet på andre varer og ikke bare kaffe.

Forslag til refleksjonsspørsmål:

- Hva tror du selv var hensikten med dette stuntet?
- Tror du folkene du møtte vil kjøpe rettferdig kaffe neste gang de handler?
- Hvordan kan man opplyse stadig flere om rettferdig handel?
- På hvilken måte mener du rettferdig kaffe skiller seg fra "vanlig" kaffe?
- Hvem har vært igangsetter av rettferdig handel-produkter?
- Ser du noen ulemper med slike varer?
- Hva ville du selv tenkt i etterkant av dette dersom du var en av menneskene dere møtte?
- I hvilken grad er dette en effektiv metode å skape bevissthet på?

Foto: Annesofie Norn

Se neste side for foto fra aksjonen

Elever besøker elever

En elevgruppe utformer et innlegg som de drar ut til andre elevgrupper med. Her opplyser de dem om Pfr, for deretter å sette i gang samtaler/diskusjoner i grupper.

Hensikt: Sette i gang refleksjon rundt egen livsstil og forbruk, samt opplyse om Pfr

Tidsramme: 1-2 timer. Tilpass til tidsrammen din.

Antall deltakere: En skoleklasse

Hjelpemidler: Ingen

Sted: Et klasserom eller lignende

Forarbeid: Forbered innledning om Pfr

Gjennomføring:

Gjør en avtale med en klasse/skole. La en gruppe elever få dra dit å holde en innledning om Pedagogikk for de Rikes bakgrunn og hensikt. Del deretter elevene inn i grupper for å la dem gruppevis diskutere følgende spørsmål:

1. Er du rik?
2. Er det noen sammenheng mellom rikdom og lykke?
3. Kaster du mat? Er det mye mat du ikke liker?
4. Kjøper du ting du ikke trenger?
5. Fordeler ved å bo i et av verdens rikeste land? Eventuelle ulemper?
6. Bidrar du på noen måte til å gjøre livet bedre for noen andre?

Norge, som det rikeste landet i verden, har hatt en urealistisk økning i sitt forbruk. Forbruket sniker seg inn i vår hverdag uten at vi tenker noe særlig på det. Ungdommer er intet unntak i forbrukshysteriet. De blir pres-

set av medier, reklame og press fra medelever til å ofre seg for forbruket som blir en erstatte for ikke-materielle aktiviteter. Jaget på materielle goder er også et hinder for ungdommens lek, kreativitet og oppfinnsomhet. Å bli utsatt for en slik øvelse i regi av Pedagogikk for de Rike, er med å sette de på andre tanker, som igjen vil vise dem andre muligheter. Det positive med øvelsen er at den ikke er moraliserende, men blir til en arena for selvrefleksjon.

Forslag til refleksjonsspørsmål:

- Hva tror du selv var hensikten med dette stuntet?
- I hvilken grad var du fornøyd med samtalen/diskusjonen i etterkant av innledningen?
- Hva tror du gjorde sterkest inntrykk på de andre elevene?
- Tror du dette vil ha noen betydning for elevene i fremtiden?
- I hvilken grad er dette aktuelt for ungdom?
- Hvordan vil dette prege ditt liv de neste ukene?
- Hva ville du selv tenkt i etterkant av dette dersom du var en av menneskene dere møtte?
- I hvilken grad er dette en effektiv metode å skape bevissthet på?

Stollek for fattig og rik

Gjennom en annerledes variant av stolleken får deltakerne selv oppleve følelsen av urettferdig fordeling.

Hensikt: Illustrere fordelingen av ressurser i verden. Sette i gang refleksjon rundt egen livsstil og forbruk, samt opplyse om PfR

Tidsramme: 1 time

Antall deltakere: En skoleklasse

Hjelpemidler: Stoler

Sted: Et klasserom eller lignende

Gjennomføring:

Opplegget går ut på at et sted i klasserommet står det mange stoler. I motsatt hjørnet står det noen få. Der det er mange stoler er det få mennesker, mens der det er få stoler er det mange elever, som må sloss om plass på en av stolene. Totalt sett er det mer enn nok stoler til alle. Opplegget fremkaller følelser basert på skjev fordeling, noe som er et fint utgangspunkt for videre samtale og diskusjon. I tillegg stilles elevene flere spørsmål som de skal reflektere over og svare på, på lik linje som i forrige eksempel.

17. november 2005 besøkte PfR og en elevgruppe fra Ringerike folkehøyskole Sokna ungdomsskole. Her gjennomførte elevene ved ungdomsskolen stolleken. Aftenposten var til stede og skrev en reportasje om undervisningsopplegget.

Se: www.aftenposten.no/utdannelse/article1158372.ece

Forslag til refleksjonsspørsmål:

- Hva tror du selv var hensikten med dette stuntet?
- Hva følte du ut fra din posisjon i leken?
- Hvordan beskriver dette verdenssamfunnet?
- Hva kan gjøres for å endre denne skjeve fordelingen?
- På hvilken måte spiller din livsstil noen rolle i dette?
- Hva kan du gjøre for å bidra til en jevnere fordeling?
- Hva kan skolen gjøre for å bidra til jevnere fordeling?
- Hvordan ville Norge sett ut dersom fordelingen var motsatt?
- I hvilken grad er dette en effektiv metode å skape bevissthet på?

Fire filmer om velstand

Fire filmer som kan brukes som oppstart til diskusjon og samtale, eller som eksempel på produkter som elever kan utvikle.

Hensikt: Illustrere vår livsstil og forbruk gjennom filmene. Sette i gang refleksjon rundt egne liv.

Tidsramme: 2 timer

Antall deltakere: Både små grupper og hele klasser kan bruke dette.

Hjelpemidler: Skjerm og dvd-spiller.

Sted: Egnet rom på skolen

Forarbeid: Rigg opp utstyr så du kan vise dvd'en.

Gjennomføring:

Se filmene 4, 5, 6 og 7 på vedlagt dvd. Filmene handler alle om det å bo i verdens rikeste land.

- Film 4: Fra de rikes bord
- Film 5: Kong Salomo og Jørgen Hattemaker
- Film 6: På Ica
- Film 7: Utfordring

Du kan også finne filmene på PFRs nettside: <http://www.pedagogikkforderike.no>. Se under prosjekter.

Filmene kan fungere på to måter. Man kan bruke dem som undervisningsmaterieell, eller de kan fungere som eksempler på arbeid ungdommene kan gjøre selv. Å lage egne filmprosjekter vil være en kreativ måte for deltakerne på selv å velge tema og vinkling.

Forslag til refleksjonsspørsmål:

- Hvilke tanker sitter du igjen med etter å ha sett

filmene?

- I hvilken grad er dette aktuelt for deg?
- Hva tror du selv var hensikten med dette stuntet?
- Hva provoserer deg mest i samfunnet, og hvorfor?
- Hvordan kan ditt liv ha en betydning for de i sør?
- Hvordan tror du Norge ser ut om 50 år?
- I hvilken grad er dette en effektiv metode å skape bevissthet på?

Seminar for en hel skole

En gruppe elever/lærer drar til en skole og gjennomfører et seminar for hele skolen.

Hensikt: gi en hel skole et bedre innblikk i hva "Pedagogikk for de rike" er, samt spre "Pedagogikk for de rike" sitt budskap ved å bevisstgjøre og opplyse elever.

Tidsramme: 2 timer til en hel dag. Tilpass opplegget til tidsrammen.

Antall deltakere: Elever og lærere ved en skole

Hjelpemidler: 3 rom, Handelsspillet, plakater, tussj.

Sted: På en skole

Forarbeid: Ha en person eller flere til å lede prosessen i hvert rom, planlegge dette.

Rapport fra gjennomføring:

Sammen med en gruppe elever besøker man en skole/klasse-trinn for å gjennomføre et seminar. Start opp med et fellesseminar for alle. Fortell om PFR og sett fokus på vår egen livsstil og forbruk. Del så forsamlingen opp i mindre grupper som går til hvert sitt klasserom. I hvert klasserom foregår ulike opplegg:

I et klasserom diskuterte elevene spørsmålene under:

- Hva skal til for at du får det bedre?
- Hva skal til for at naboen din får det bedre?
- Hva skal til for at de i sør får det bedre?
- Hvordan henger dette sammen?
- Hva kan du gjøre?
- Hva er du villig til å gjøre?

I et annet klasserom hadde de øvelsen "Handelsspillet" (kontakt Changemaker: <http://www.changemaker.no>) Dette er et spill hvor deltagerne blir delt inn i grupper. Hver gruppe "er" et land. Landenes oppgave er å produsere penger ved hjelp av de midlene de har fått utdelt (ark, sakser, gradskive og lignende). Men problemet er at mens de rike landene får alt de trenger, får de fattige landene kanskje bare ett ark og en blyant. Så skal gruppene prøve å forhandle og lage avtaler så de kan benytte seg av hverandres ting. Slik utvikler spillet seg videre. Dette er et spill som synliggjør klart hvor stor forskjell det er på ressursene hos rike og fattige land og hvilke fordeler dette skaper for de rike landene. I tillegg er det et morsomt spill.

I det siste klasserommet gjennomføres opplegget "De fire hjørner". I hvert hjørne av klasserommet henger det en plakat. På plakatene står det: Enig, uenig, kanskje og bryr ikke meg. Elevene/lærerne som leder øvelsen leser opp en del påstander og deltagerne skal stille seg ved den plakaten som gir uttrykk for hva de mente om påstanden. Etter at alle har stilt seg under en plakat spør lederne enkelte av personene under hver plakat om hvorfor den har stilt seg akkurat der. Ut fra disse begrunnelsene utvikler det seg diskusjoner. Eksempler på påstander som kan leses opp:

- Det er viktigere for meg at de som produserer varene jeg kjøper har gode arbeidsvilkår, enn at det er billigst mulig.
- Det er ikke lett å være en bevisst handler fordi fair-trade-varer er vanskelig og få tak i og det er mye arbeid i å finne ut hva som er og ikke er etisk riktig.
- Det er bedre å bruke hundre kroner i måneden på en hjelpeorganisasjon enn å bruke hundre kroner mer på fair-trade varer i måneden.

Hensikten med denne øvelsen er å skape diskusjon. Ved hjelp av påstandene og plakatene tvinges deltakerne til å ta et standpunkt om viktige temaer. Påstandene bør være utsagn som vi ikke nødvendigvis har noe klart svar på. Hensikten er ikke å belære folk og si hva som er rett og galt, men å sette fokus på viktige temaer, så vi sammen kan finne en løsning.

Forslag til refleksjonsspørsmål:

- Hva tror du selv var hensikten med dette opplegget?
- I hvilken grad ble du/deltakerne bevisste på sin egen livsstil og forbruk?
- Tror du noe vil endre seg etter at du deltok på seminaret?
- Tror du ungdom trenger en slik bevisstgjøring?
- Hvordan tror du at vår livsstil og forbruk påvirker dem som bor i sør?
- Hva har vi å lære av dem som bor i sør?
- Hva tror du er ungdoms største utfordring i fremtiden?
- I hvilken grad er dette en effektiv metode å skape bevissthet på?

Marker kjøpefridagen

Ved hjelp av enkle hjelpemidler kan elevgrupper markere standpunkt på dager som eksempelvis kjøpefridag

Hensikt: Bevisstgjøre folk på at vi egentlig er blitt shoppingavhengige .

Tidsramme: Fra 1–4 timer eller så lenge det er folk i gatene

Antall deltakere: Så mange som mulig av dem som går forbi

Hjelpemidler: Stand med bilder, flyer til å dele ut.

Sted: I en travel handlegate på kjøpefridagen

Forarbeid: Ta bildene og lag selve standen. Lag flyere til å dele ut.

Gjennomføring:

Travel borgere på handletur får seg et noe overraskende spørsmål. En rød flyer går fra hånd til hånd med spørsmålet: er du shoppingavhengig? Flyeren forteller videre at dette kan kureres gjennom en konsulteringsstime hos Pedagogikk for de Rike.

Sett opp en stand i nærheten. Heng gjerne opp bilder

fra søppelfyllinger som illustrerer vårt overforbruk. Eksempelvis kan bildene vise enorme mengder matavfall, en haug med mobiler, kjøleskap og bilvrak på vei til destruering. Ha en overskrift som skaper interesse. Svar på spørsmål som interesserte stiller.

La andre spørre personer om de er shoppingavhengige. La dette være inngangsport for samtaler om PFR og om vårt forbruk og handlemønster. Opplys dem om at det er kjøpefridag i dag og spør om de har hørt om dette. Ha gjerne med shoppingpoliti ute i gatene. Still dem med mange handleposer for retten og døm dem til kun å handle grønne julegaver dette året. Se film 8 på vedlagt dvd.

Forslag til refleksjonsspørsmål:

- Hvilke tanker sitter du igjen med etter stuntet?
- Hvor viktig var jobben du gjorde i dag?
- Tror du noen av menneskene du stoppet endrer sin livsstil?
- I hvilken grad mener du dette er viktig for nordmenn?
- Hva legger du i begrepet shoppingavhengig?
- Hvilke konsekvenser vil komme av å endre folks handlevaner?
- Vil stuntet påvirke deg i fremtiden?
- Hva er sammenhengen mellom handling og lykke?
- I hvilken grad er dette aktuelt for deg?
- Hva tror du selv var hensikten med dette stuntet?
- Hva i samfunnet provoserer deg mest, og hvorfor?
- I hvilken grad er dette en effektiv metode å skape bevissthet på?

Sett på dvd. Se film 8.

Test deg selv og finn ut om du er bærekraftig

1. Reiser du med fly mer enn en gang i året?

a) Nei - 0 p b) Ja - 2 p

2. Kjøper du ting du ikke trenger?

a) Nei, aldri - 0 p. b) Ja - 2 p. c) Husker ikke - 5 p.

3. Bruker du shopping som et kurmiddel?

a) Nei, aldri - 0 p. b) Ja - 2 p. c) Husker ikke - 5 p.

4. Hvor mange mobiltelefoner har du kjøpt de siste fem årene?

a) Nei, ingen - 0 p. b) Ja, en - 2 p. c) mer enn en! - 5 p.

5. Bruker du alkohol som middel for å bli sosial?

a) Nei, aldri - 0 p. b) Ja - 2 p.

6. Kjøper du rettferdige varer?

a) Ja, alltid - 0 p. b) Nei, aldri - 2 p. c) Vet ikke hva rettferdige varer er - 5 p.

7. Har du dårlig samvittighet fordi du er rik?

a) Nei - 0 p. b) Ja - 5 p.

8. Bruker du mer enn en lørdag på shoppingssentre i måneden?

a) Nei - 0 p. b) Ja, men kun ved en feiltakelse - 2 p. c) Ja - 5 p.

9. Har du noen gang løyet om ditt forbruk?

a) Nei, aldri - 0 p. b) Ja - 2 p. c) Ja, men bare til - 5 p.

10. Hvor mange Logo merker kan du ramse opp?

a) Ingen - 0 p. b) mer enn to - 2 p. c) Mer enn tre - 5 p.

11. Hvor mange av naboene dine kan du navnet til?

a) Ingen - 5 p. b) mer enn en - 2 p. c) Mer enn tre - 0 p.

RESULTAT:

Din score

0-5: Dette er bra! Slike mennesker vil gamle Norge ha!

6-10: Fare på ferde! Du må stille deg spørsmålet: er det DU eller FORBRUKET DITT som skal få bestemme over livet ditt?

11-20: Dette er mer enn alvorlig! Vi anbefaler at du tar en konsultasjon hos www.pedagogikkforderike.no

21: Ærlig talt: Du er så ute å kjøre at det bare er å pugge alt som står i programmet til: www.pedagogikkforderike.no

Utvikl egne stunt:

La gjerne elevene få utvikle sine egne stunt hvor de selv velger tema, metode og hensikt. På denne måten vil de selv kunne utvikle og gjennomføre prosjekter som er relevant for deres egne liv og alder. Dersom dere trenger en ramme for dette, kan dere bruke skjemaet på neste side. Dette kan være en pekepinn på hvordan dere kan gå frem.

Om de ulike stegene i utvikling av egne stunt:

Boks 1: Gi en kort beskrivelse og presentasjon av stuntet.

Boks 2: Definer hensikt, tidsramme, antall deltakere, hjelpemidler, sted og hva som kreves av forarbeid.

Boks 3: Beskriv hvordan stuntet skal gjennomføres.

Boks 4: Gi forslag til refleksjonsspørsmål som kan brukes i etterkant.

Stunt:

Kort beskrivelse:

Hensikt:

Tidsramme:

Antall deltakere:

Hjelpemidler:

Sted:

Forarbeid:

Gjennomføring:

Refleksjonsspørsmål:

Tilbakemeldinger så langt

I desember 2005 ble det foreløpige resultat av prosjektet Pedagogikk for de Rike, sendt til følgende personer i Sør (prosjektets Sør-kontakter) for evaluering:

- Participants in the Norwegian Peace Corps on an exchange from Uganda and Zambia. By profession they are teachers and health workers, and they hail from impoverished areas in Zambia and Uganda.
- Garba Diallo, Mauritania, teaches African Studies and International Conflict Management. The International People's College, Denmark.
- Pastor Emmanuel Zwelihler, South Africa
- Jaya S Upadhyay, Manager of Jagriti Vihara India (a centre for rural reconstruction)
- Stiaan van der Merwe from South Africa, who wrote the South Evaluation.
- Siripala Gamage, Director of HELP (Human Environmental League for Preservation) in Sri Lanka.
- Tony Tujan, Director/Chief of Research, at IBON, The Philippines.
- Dann Jacobs, Director of International Media Centre, Nigeria

Samtlige tilbakemeldinger var positive til prosjektet og de oppfordret PFR til å fortsette sitt arbeid. Det var også stor enighet om at prosjektet er viktig for å oppnå en

bedre forståelse mellom Nord og Sør. Hele evalueringen kan leses på: www.pedagogikkforderike.no/evaluering.

Under folkehøgskolenes rektorsamling den 18. januar 2006 i Stavanger holdt statssekretæren Anne Stenhammer et foredrag. Hun var meget positiv til PFRs arbeid og bemerket nødvendigheten av slike tiltak: "Utenriksdepartementet gjennomførte i 2003 en evaluering av norske organisasjoners opplysningsvirksomhet om internasjonale utviklingsspørsmål. Den viste at norske organisasjoners opplysningsvirksomhet har satt spor etter seg i befolkningen.

Undersøkelsen var også en kritisk analyse av det informasjonsmateriellet som organisasjonene produserte. Denne analysen viste at hovedtendensen er at de fattige i sør fremstilles som ofre, de lidende og hjelpetrengende. De norske organisasjonene er heltene, redningsmennene, de som kommer med løsningene og den faglige ekspertisen. Dette bildet er ikke et korrekt bilde av - for det første av våre samarbeidsland og dets folk - eller norsk utviklingspolitikk. Derfor trenger vi nye kreative informasjonstiltak som prosjektet Pedagogikk for de Rike".

Intervju med fredskorpssere fra sør

Tre fredskorpssere fra Sør ble intervjuet av Eivind Nilsen og Pål Tanggaard om PfRs arbeid i Norge, og om prosjektets potensiale til en bedre forståelse mellom Nord og Sør.

Dette er en utskrift av en gruppesamtale som ble gjennomført på Kirkenes hotell torsdag 25. november 2005. Pål Tanggaard og Eivind Nilsen gjennomførte gruppesamtalen med tre fredskorpsdeltakere, Alex Musweo og Winnie Zokoni fra Zambia og Godfrey Kasamba fra Uganda. I denne gruppesamtalen er de tre å regne som "sør-representanter" som gir sin vurdering av prosjektet "Pedagogikk for de Rike". De hadde fått beskrivelsen av prosjektet til gjennomlesning to dager i forkant av gruppesamtalen. I utskriften av samtalen markerer uthevet tekst at det er tilretteleggerne som snakker.

"Pedagogy for the Rich" is aiming to change behaviour of some people in the north to make a difference.

It puzzles me why people who are not directly involved get involved in that problem. If I have a problem in my house, how does that become a problem for someone else? What I am trying to say is: What is your drive to do this project? The poor is not just poor. Are you over-sympathising our poorness? What is the drive behind people coming up with ideas like this? Are you thinking that you are contributing to solve problems in the south? If I have a problem in my house, how does this become more of a problem, than what I am feeling? It really puzzles me, how did you get so

involved in this problem? That someone is poor? Why should you bother?

That is very interesting for us to know. What do you think, do you think that the rich should not bother?

That is why I am asking, what does this pedagogy mean, he says it is education for the rich, are you trying to educate them, that they are rich? They know already, but the questions here touched me the most. Are u rich? Is there any connection between wealth and happiness? Do you throw away food? This really touched me, the people in Norway know that they are rich, but in Zambia, it is also people that are rich. Are you educating people to give what they have extra?

I think so. We are trying to help both ourselves and the poor. In Norway, we are rich, but we are one of the countries in the world with the highest levels of suicide. And we have different kinds of problems. We think that this could be a way of educating ourselves to have a better life. And we also think that I shouldn't when we improve our lives. We want it to affect other people's lives. We have more than we need and many people have less than they need.

If everyone rich had this feeling things would be better. I like that you are trying to educate the rich so that they can share what they have. We talked about that in our country we have rich, and they think that the poor is responsible for their situation, the gap in our country is as big as north and south, the rich thinks that the people are lazy and not thinking, but the poorest work hardest. Something like this should be included, the

people in north think that it is their problem. And if you give someone things you also control him. I have an example: We are building a house for my mother-in-law. Decent, small, and with land for food, she doesn't want to go there. She feels controlled. She would rather get money to get what she wants, but we think maybe she will give it away.

It is vital to this project what you are bringing up, do you think that this project is assuming things about the people in the south that are not true? Do you get the same feeling that it does not take people seriously?

You find poor people who don't mind, would not even think about suicide, but you find rich people who, if they don't have everything they want that day is feeling the pressure and don't know what to do about it. I grew up in a small village and I was happier there, and most people there think life is better there than in the city, the facilities you lack is not a problem.

In the rich compound the man is not free; the man who had one meal a day is free, dreaming about heaven, sleeping on the ground. I ask: Why are people 18 years old committing suicide? Why?

Now we are talking about what you think about our way of living. That is interesting for us to know.

The project is about the rich are not free. If it is about educating the rich, also educating the poor are even happy, don't know they are poor as long as they are eating something. The rich should know that. They don't

know they are poor, they need something, but, they are not poor, we have a saying in my language saying that wherever someone sees the moon and the sun from, whether you are rich and poor you see it, life is like that, you compose life from where you are. Man-made problems we have a lot, caused by the rich even in my country, the rich cause the problem. Karl Marx theory on basic needs, if you start looking for luxury, you cause problems.

Are you feeling that people in Norway look at you as something less than themselves?

Yes, absolutely, we feel that, every day. Yes, that is really true. You understand some things others don't understand. Sometimes they even touch me, make me feel bad. For example, some of the people that are rich they are the same people that bring poorness to our country.

How do you feel that the people who are concerned and employed with north/south questions look upon Africans and poor people. Is it doing more damage than good?

If you think that everybody is lazy and stupid, that is what you see. Even me, when I came here I convinced myself that every white man is almost supernatural. He is clever. He can do anything, but now that I am here even the whites need more education. The rich is contributing $\frac{3}{4}$ of the world's pollution, they need to be re-educated.

We know, but don't want to see. If we stopped to

see the reality of what we are doing we could not go on living the way we do. But it is a comfortable life. So how can we stop?

It is not an easy life here, to me it is harder than in Africa, the quality of life is not as good as in Africa, still people look at me as if I want to steal their money. It is hard for the rich to see the problems, because you have everything. Life expectancy in some of the African countries is the lowest in the world. In Zambia it is 38, here it is 79, but the difference is not very big, if you look at the big picture. Generations come and generations go, here after 60 you are there living alone, what's the point? You die and another generation comes, whether you are rich or poor. The world has enough problems of its own, it does not make sense to create problems than those who are provided us naturally. We should be what we used to be, before money, now is everything about markets here and there, something went wrong after all the expeditions, when greed came in, people started capturing each other.

The question I always ask myself is does it really make you free to have 10 houses and one for the dog, and yet other people have nothing, does it makes sense to that person? When somebody is feeding their dog the best food there is and children are dying from hunger? I think this is the person who needs help, I think it is not healthy for a normal human being and for a normal society.

The title of the project is meant to create a reflection, to reflect if I am rich or not?

How should we distribute the resources? All that is thrown away-and u are supposed be rich? How can someone up here be happy? When somebody learn about their neighbours death by seeing that the mail has piled up in front of his door, how can that person be considered as rich?

In my house I have a problem that my wife makes too much food. I ask her: does it make you feel free? I think we should give away the rest to the neighbour who does not have anything... for some people the problem is that they really want the third car, for me the problem is that the so called rich need education, because they are contributing to the problems in the south. People have to know that they, indirectly are creating problems.

Refleksjoner

Denne delen er viet til de som har jobbet med Pedagogikk for de Rike; pedagoger og elever som har jobbet med prosjektet.

Pål Tanggård (pedagog) skriver:

I dag så jeg en film fra Sør kalt «Live and Become». Den handlet om en etiopisk gutt som måtte flykte fra hjemlandet og mora si da han var 9 år gammel. Han fikk beskjed av sin mor å si at han var jøde slik at han kom seg inn i Israel. Her ble han tatt godt i mot av noen og dårlig av andre. Livet var vanskelig, men han klarte seg. Etter ca 20 år i Israel og Frankrike reiste han tilbake til Etiopia som lege for å lete etter mora si og for å hjelpe til i flyktningeleire og sultområder. Hvordan det ender skal vi ikke fortelle her.

Filmens tema er ikke nytt. Et land i opprør, individer som lider, familier oppløses og vi får et innblikk i flyktningenes problematiske hverdag når de kommer til et nytt land. Selv om jeg har sett det sikkert 100 ganger før, så blir jeg likevel helt satt ut (heldigvis). Jeg føler det jeg pleier; tristhet og avmakt, medlidenhet og sinne. Og som vanlig får jeg ikke noe utløp for disse følelsene. Jeg går hjem fra kinoen, føler litt og tenker litt. Så legger jeg meg og så står jeg opp til en ny dag. Men jeg vil ikke dette. Jeg vil noe annet. Jeg vil handle. Før kunne jeg be til Gud og så kjentes det ut som jeg handlet. Jeg

ber fortsatt, men det kjennes ikke ut som jeg handler lengre.

Avmakten tar mer plass. Jeg tviler på at Gud kan hjelpe. Likevel er Gud det eneste jeg tror kan få orden på det hele. I mellomtida orker jeg ikke å se på. Jeg vil handle. Men hva søren skal jeg gjøre? Hva skal vi gjøre? Hva skal Marianne og jeg gjøre? Jobben min? Venner, familie, statsminister, presidenter, bedriftsledere? Har Pedagogikk for de rike noe å komme med? Må det revolusjon til? Krig? Hvorfor klarer ikke FN å gjøre (nesten) noe som helst?

Verden er gal. Verden går feil vei. Vi har skapt denne verden og vi skapes av den. Gud har hjulpet til. Trolig har hun/han gjort det beste arbeidet. Trolig har ikke jeg gjort så mye galt, jeg heller, men jeg opprettholder det bestående. Og det er det som er så forbanna feil. Jeg gjør valg hver dag som er moralske, som bidrar til å opprettholde eller forandre, forbedre eller forverre. Hver eneste dag gjør jeg handlinger som får konsekvenser, men jeg tror ikke jeg tør å innse det for meg selv, fordi jeg er så utrolig redd for ...

...Jeg tror jeg er redd for at jeg dermed bør forandre måten jeg lever livet på. Altså, hvis det er sant at alle mennesker er like mye verdt, så tar jeg det i alle fall

ikke inn over meg så mye som et milligram. Jeg fortrenger det, fornekte det, orker ikke å prøve å forstå det. Fordi jeg trolig hadde blitt gal. Eller i alle fall endret på livet mitt.

Hvis du hadde sett meg nå, så ville du sett at jeg var opprørt, men jeg klarer ikke å få det ut i tekst. Jeg er ingen skribent. La meg derfor prøve å komme til det som jeg nå har skjønt er mitt anliggende. Jeg vil handle. Jeg trenger å handle. Jeg ønsker derfor å:

Alltid jobbe for å rette opp i skjevheter. Alltid jobbe i den hensikt at det skal tjene de svakeste (finne nytt begrep? De er jo ikke svake) i verden. Si ifra til alle når jeg mener at de gjør ting som ikke fører til økt rettferdighet. Si ifra til meg selv når jeg gjør ting som ikke fører til økt rettferdighet.

Problemet er at jeg er drittredd for å gjøre disse tingene. Men jeg tror kanskje at jeg vil begynne å velge å gjøre det mer (for å si det så sterkt som jeg tør). Skulle ønske at jeg nå skrev at dette vil jeg gjøre alltid, men jeg tror ikke at jeg har en tidel inne av det som må til. Men jeg vil i alle fall prøve. Regissøren som lagde filmen har skapt en film som forandrer mennesker. Jeg så filmen fra sør. Håper den vil forandre livet mitt.

Avslutning

Pedagogikk for de Rike har vist seg å være et prosjekt med stort potensial. Til tross for prosjektets vanskelige og kompliserte synsvinkel, har det appellert til mange hjerter. Arbeidet så langt er blitt sendt til eksperter i Sør for en evaluering og deres svar er: Fortsett.

Vår største oppfordring er å avdekke og frigjøre oss fra våre undertrykkende vaner. Derfor trenger vi flere stemmer som kan bidra til dette, og oppfordrer alle til å ta Pedagogikk for de Rike i bruk og til videreutvikling.

Relevante ressurser

Lage spill

Se for eksempel handelsspillet til Changemaker (<http://changemaker.no/article/articleview/4606/1/268>).

Rollespill. Se for eksempel Fellesrådet for Afrikas rollespill (http://www.afrika.no/norsk/Land/S_rlige_Afrika/S_r_Afrika/Apartheid___en_verden_i_svart_hvitt/index.html).

Stigma-øvelser. Alle elevene får en "identitetslapp" på ryggen og blir behandlet ut i fra denne identitetens status.

Fremtidsverksted. Elevene tar utgangspunkt i dagens problemstillinger og "løser" disse ved å gå 30 år frem i tid ved hjelp av fantasien.

Diskusjon med utgangspunkt i bilder

Gi et klassesett av bilder. Be elevene lage historier ut i fra bildene de ser. Gi dem de virkelige historiene i etterkant.

Tegnekonkurranse. Eventuelt lage utveksling av tegninger mellom skoler i Norge og land i Sør

Læringsduk. En læringsduk er et helt eller delvis utfyllt papir (eventuelt plastduk) som elevene kan fylle ut videre (<http://omdesign.no/client/productAndTechnique.aspx?articleId=127>).

Kafébord med bruk av papirduker (se eksempel på

<http://www.pedagogikkforderike.no/> , gå inn på "grunnleggsdokumenter" og "Film fra Parkteateret").

Veggavis

Lage aktivitetskalender som de selv fyller inn med ønsket aktivitet. Eventuelt kan din organisasjon fylle delvis ut kalenderen.

Elektroniske eller interaktive

Digital avis /reportasje. Be elevene lage digital avis eller avisreportasje om et tema. Den beste avisreportasjen kan din organisasjon legge ut på sine sider som eksempel på hvordan organisasjonen jobber mot skolen.

CD-rom. Kan inneholde små filmsnutter, arbeidsoppgaver, lydfiler, bilder og lignende.

Filmvisning. Organisasjonen din kan enten lage en film eller anbefale en film. Lag et helhetlig opplegg med introduksjon og debrief til filmen basert på noen av ideene som er nevnt ovenfor.

Lage film. Be elevene lage en film om et tema. Utlys en konkurranse. Kan for eksempel koples til undersøkelsen i lokalsamfunnet (se ovenfor).

Noen eksempler som ligger på nettet:

<http://www.fredsundervisning.no>

http://www.eycb.coe.int/compass/en/chapter_2/act_08_gendeq.html

<http://likestilling.ravn.no/artikkel.html?id=177>

Undervisningsopplegg for folkehøgskolen

Undervisningsoppleggets tittel: Pedagogikk for de Rike

Utviklet av: Internasjonalt utvalg i Folkehøgskolen og Lent

Hvorfor Folkehøgskolen?

I første omgang var PfR knyttet til folkehøgskolene, der elevene skulle arbeide med PfR-pedagogikken i lokalsamfunnene. Skolene som var med i første omgang, var Åsane, Elverum, Ringerike, Rønningen, Solborg og Hurdal Verk.

Folkehøgskolen har en lang tradisjon for å bry seg om verden rundt seg. I dag har over 25 folkehøgskoler internasjonale linjer som blant annet arbeider med globale spørsmål og fattigdomsproblemer. I tillegg jobber mange skoler med utviklingsprosjekter og har studieturer til utlandet. Det er derfor ikke tilfeldig at Pedagogikk for de rike ble utviklet i folkehøgskolen, men vi håper og tror at Pedagogikk for de rike får konsekvenser langt utover den norske folkehøgskolebevegelsen.

Målgruppe og rammer

Den primære målgruppen har vært elever ved internasjonal linje ved ulike folkehøgskoler. Gjennom deres praksis som er en essensiell del av PfR vil nye grupper involveres. De sekundære målgruppene er andre elever ved de respektive folkehøgskoler og ulike grupper i de respektive lokalsamfunn.

Veien videre vil være å implementere PfR i alle folkehøgskoler i Norge. Å gi elevene et tilbud med et ønske om og en motivasjon for å jobbe med problemstillinger knyttet til hvordan vi i Nord kan bidra til å minske fattigdom i Sør ved å granske oss selv og vår livsstil.

Hensikt

A: Vår livsstil fører ofte til meningsløshet og depresjoner hos oss selv.

B: Vår livsstil får negative konsekvenser for våre naboer i sør

PfR ønsker å se på hvilke konsekvenser livsførselen vår får for oss selv og for dem i sør.

Læringsmål

Teoretisk del

1. Redegjør hovedtrekkene i Paulo Freires pedagogikk.
2. Diskuter hvordan vi kan anvende Freires pedagogikk for oss som rike
3. Drøft begrepet behov og hvordan nye behov skapes
4. Gjør rede for deltagelsens forsvinning i de rike samfunn
5. Diskuter doxa begrepet og hvordan det styrer vår tenkemåte

Praktisk del

1. Informere medelever om hva vi, som rike, kan forandre på ved oss selv, for å kunne minske det store skillet mellom Nord og Sør.
2. Bevisstgjøre skolens lokalsamfunn bestående av foreldre, venner og naboer om vårt bidrag til å øke skillet mellom Nord og Sør.
3. Synliggjøre vår overdrevne livsstil ved hjelp av stunt i skolen.

Læringssyn og metode i faget

Læringssyn og pedagogikken i PFR som fag vil i hovedsak bygge på Paulo Freire sitt utgangspunkt i "De undertryktes pedagogikk". Aktørene i prosjektet vil utgjøre et felleskap der ingrediensene kritisk refleksjon og handling står sentralt. Faget vil med dette som utgangspunkt bestå av læring i form av refleksjon, samt handling. Teori og praksis blir som følge av dette nært knyttet sammen. Elevene vil i den praktiske delen tilrettelegge for og organisere informasjonsarbeid på skolene. Informasjonsarbeidet kan gjøres på ulike måter og det vil senere i dokumentet bli gitt eksempler på alternativer.

Dette arbeidet vil bli basert på Paulo Freires syn på læring. Hans metodikk er basert på deltagelse der handling og refleksjon er knyttet sammen. Derfor ønsker vi at faget skal baseres på

- a) refleksjon som tar utgangspunkt i diskusjoner mellom elevene, undervisning, samarbeid med folkehøgskolen og lesning av tekster fra ressurshefte.
- b) de praktiske oppgavene elevene gjennomfører i skolene.

Metode til teoretisk del

Litteraturen som følger i form av artikler vil danne basis for arbeid i gruppene. Dette arbeidet kan ha ulike former som diskusjoner, skriving av essay, innlegg i skoleavisen eller lignende. Litteraturen vil være basis for refleksjon som vil bidra til en bedre forståelse mellom Nord og Sør i et flerkulturelt Norge. Teorien vil også gi grunnlag for utprøving og utforskning i skolene gjennom de praktiske oppgavene elevene kommer til å gjennomføre.

Metode til praktisk del

Det praktiske arbeidet kan ta ulike former. Det vil videre bli skissert ulike alternativer til handling. Nedenfor er det skissert noen eksempler på ulike praktiske oppgaver. Deres mål er å vekke oppmerksomhet blant medelever, foreldre og alle involverte i lokalsamfunnet. Elevene står fritt til å gjennomføre disse eller andre lignende aktiviteter. Elevene blir invitert til å lage sine egne eksempler som de kan fylle ut på de tomme malene.

Hvor få tak i undervisningsopplegget

- www.pedagogikkforderike.no
- tlf 23 39 64 50 / 23 35 53 70

Lærerveiledning for videregående skole

Undervisningsoppleggets tittel: Pedagogikk for de Rike

Utviklet av: Internasjonalt utvalg i Folkehøgskolen og Lent

Introduksjon

Dette dokumentet vil gi deg en oversikt over prosjektet Pedagogikk for de Rike. Først beskrives bakgrunn for PfR prosjektet. Deretter vil målgruppe, rammer, formål, læringsmål, læringssyn og metode beskrives kort. Læringsmålene viser her til både den praktiske og den teoretiske dimensjonen av prosjektet. Dette gjelder også for metodikken. Det vil bli beskrevet eksempler på praktiske tiltak som kan iverksettes på skolene og i lokalsamfunnene rundt skolen, samt informasjon om Nord/Sør-problematikken. Ressursheftet som finnes på nett (se nedenfor) inneholder også en tekstsamling i form av artikler. Disse artiklene vil gi en teoretisk bakgrunnsforståelse som kan bidra til en bedre forståelse av prosjektet.

Kort om Pedagogikk for de Rike (PfR)

Pedagogikk for de rike (PfR) er i utgangspunktet et folkehøgskoleprosjekt som tar i bruk utradisjonelle metoder for å minske skillet mellom nord og sør. De tradisjonelle humanitære ordningene konsentrerer seg om tiltak som kan bedre levevilkårene i sør, men PfR vil som en motsetning eller et paradoks rette blikket mot de rike i nord og vest. Dette vil medføre at vi de "rike" må reflektere over våre egne liv. Vi ønsker at prosjektet skal utfordre de innarbeidede tanker og handlingsmønstre som er skjulte for oss. Prosjektet springer ut fra et ønske om å lage et pedagogisk opplegg som tar opp i seg noe av det som kom ut fra Sør-evalueringen av RORGene (Organisasjoner som har rammeavtaler med NORAD). Evalueringsrapporten ble utarbeidet av Stiaan van der Merwe fra Sør-Afrika. Se www.pedagoikkforderike.no

Hensikt og læringsmål

Hensikten med pedagogikk for de rike er å skape endring gjennom deltakelse og handling. Vi vil bidra til å igangsette prosesser som gjør at vi, de rike i Norge, ser vår tilværelse i en større sammenheng. Vi håper og tror at PfR skal bli større enn seg selv. Med dette mener vi at PfR kan nå ut til mange mennesker og få konsekvenser for andre enn den primære målgruppen, folkehøgskoleelevene. I et større perspektiv vil PfRs hensikt være et bidrag til å redusere skillet/forskjellene mellom nord og sør. PfR ønsker altså å se på

hvilke konsekvenser livsførselen vår får for oss selv og for dem i sør. 2 av spørsmålene vi ønsker å stille oss selv er:

A Fører vår livsstil til meningsløshet og depresjoner?

B Hva slags konsekvenser har vår livsstil for våre naboer i sør?

Refleksjon rundt disse spørsmålene ønsker vi skal bidra til at:

1. Elever vil informere medelever om hva vi, som rike, kan forandre ved vår egen livsførsel, for å kunne minske det store skillet mellom Nord og Sør.
2. Skolens lokalsamfunn bestående av foreldre, venner og naboer blir bevisstgjort om vårt kontinuerlige bidrag til å øke skillet mellom Nord og Sør.
3. Vår overdrevne livsstil blir synliggjort på skolene rundt om i Norge ved hjelp av stunt på skolen.

Kobling til læreplanen:

Innledning:

De enkelte fagplaner utarbeidet gjennom Kunnskapsløftet er utformet med grunnlag i Generell del (L97) I generell del samt flere av fagplanene er det mange formuleringer som passer godt med målsetningene i Pfr. I denne delen vil det komme noen klipp både fra generell del og fagplanen i Samfunnsfag som et eksempel. Disse klippene vil kunne vise relevansen av Pfr i undervisningssammenheng.

Fra læreplanens generelle del:

"Opplæringen må gi overblikk over hvordan prosesser på et felt slår over på det andre - som når produksjon virker tilbake på natur og miljø. Mennesker kan utløse krefter de ikke kontrollerer, eller forvolde virkninger de ikke overskuer" (L97,side 35)

"De voksne som lever og de unge som vokser opp i dag, må få vidsyn og viten som rustet dem til bidra til slike felles anstrengelser og særlig de som kan hjelpe verdens fattige folk. Kunnskap om sammenhengene i samfunnet og i naturen er nødvendig, men ikke tilstrekkelig; omsorg for andre og for det felles livsmiljøet er også nødvendig" (L97,s39)

"Vårt levesett og vår samfunnsform har dype og truende virkninger for miljøet" (L97,s 46)

"De utviklede land med høyt utdanningsnivå har et særlig ansvar for å sikre verdens felles framtid.

Verdenskommisjonen for miljø og utvikling har pekt på de problemer som ligger i sammenflettede kriser - for eksempel i bedret helse og økningen av verdens befolkning; i moderne teknologi med overforbruk av ressurser og skade på liv; i økonomisk som forurensere og ødelegger naturen; i fattigdom og forarming" (L97,s 46)

"Elevene må lære å se ting i sammenheng og bevare overblikk – lære å skue fremover i livet og utover i verden. Undervisningen må vekke deres tro på at solidarisk handling og felles innsats kan løse de store globale problemene" (L97,s 48)

I følge den nye fagplanen i samfunnsfag skal elevene etter 4 årstrinn kunne:

- Beskrive jenters og gutters pengebruk og samtale om forhold som påvirker forbruk
- Drøfte oppfatninger av rettferdighet

I følge den nye fagplanen i samfunnsfag skal elevene etter 7 årstrinn kunne:

- Forklare hvordan produksjon og forbruk kan ødelegge økosystem og forurense jord, vann og luft, og drøfte hvordan dette kan repareresI følge den nye fagplanen

I samfunnsfag skal elevene etter 10 årstrinn kunne:

- Vurdere bruk og misbruk av ressurser, konsekvenser det kan få for miljøet og samfunnet og konflikter det kan skape lokalt og globalt
- Forklare og drøfte variasjoner i levekår i ulike deler av verden og sammenligne og vurdere de store skillene mellom fattige og rike
- Drøfte premisser for en bærekraftig utviklingI følge den nye fagplanen

I samfunnsfag skal elevene etter Vg1 og Vg2 kunne:

- Drøfte rettene en har som forbruker og drøfte forbrukerens etiske ansvar
- Definere begrepet levestandard og gjøre greie for årsaker til at levestandarden i Norge har økt og diskutere om økningen har ført til bedre livskvalitet
- Gjøre greie for hvordan en selv kan være med i å påvirke det politiske systemet og diskutere hva som kan true demokratiet
- Forklare hvorfor fordommer oppstår og diskutere hvordan fremmedfrykt og rasisme kan motarbeides· Definere begrepet makt og gi eksempler på hvordan makt blir brukt i verdenssamfunnet
- Gjøre greie for årsaker til at noen land er fattige og noen rike og drøfte tiltak for å redusere fattigdommen

i verden

·Diskutere sammenhengen mellom økonomisk vekst, miljø og bærekraftig utvikling

Mer detaljert beskrivelse av undervisningsopplegget

Læringssyn og pedagogikken i PfR bygger i hovedsak på Paulo Freire sitt utgangspunkt i "De undertryktes pedagogikk". Elevene vil i dette prosjektet bli invitert inn i fellesskap der ingrediensene og læringsformen er kritisk refleksjon og handling. Teori og praksis blir som følge av dette nært knyttet sammen. Elevene vil i den praktiske delen tilrettelegge for og organisere informasjonsarbeid på skolene. Informasjonsarbeidet kan gjøres på ulike måter, noe det finnes mange eksempler på i ressursheftet. Kort fortalt er undervisningsformen tenkt slik:

a) refleksjon som tar utgangspunkt i diskusjoner mellom elevene, undervisning, lesning av tekster fra ressurshefte og om mulig et samarbeid med nærmeste folkehøgskole.

b) praktiske oppgaver som elevene gjennomfører på skolen og i lokalsamfunnet.

Hvordan bruke undervisningsopplegget?

Metode til teoretisk del

Litteraturen som finnes i ressursheftet i form av artikler vil kunne danne basis for arbeid i skoleklassene. Dette arbeidet kan ha ulike former som diskusjoner, skriving av essay, innlegg i skoleavisen eller lignende. Litteraturen vil være basis for refleksjon som vil bidra til en bedre forståelse mellom Nord og Sør i et rikt Norge. Teorien vil også gi grunnlag for utprøving og utforsking i skolene gjennom de praktiske oppgavene elevene kommer til å gjennomføre.

Metode til praktisk del

Det praktiske arbeidet kan ta ulike former. Det er i ressursheftet skissert flere ulike alternativer til handling. Målet med disse er å vekke oppmerksomhet blant medelever, foreldre og andre i lokalsamfunnet. Elevene vil og bli invitert til å lage sine egne eksempler som de kan sende og videreformidle til andre gjennom www.pedagogikkforderike.no

Hvor får du tak i undervisningsopplegget?

www.pedagogikkforderike.no - tlf 23 39 64 50 / 23 35 53 70

Er du shoppingavhengig?

Bestill en konsulteringstime her:

www.pedagogikkfordenike.no